

BK
K3080

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

026000334362

ΕΥΛΟΓΙΟΥ ΚΟΥΡΙΛΑ ΛΑΥΡΙΩΤΟΥ

Ο Κ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ ΕΝ ΑΘΩ,
Ο ΕΚΦΩΝΗΘΕΙΣ ΙΣΤΟΡΙΚΟΣ ΛΟΓΟΣ
ΚΑΙ ΑΙ ΕΠΙΣΗΜΟΙ ΔΗΛΩΣΕΙΣ
ΤΑ
ΣΧΟΛΙΑ ΤΟΥ ΤΥΠΟΥ

1930

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ
ΤΥΠ. Θ. & Ι. ΑΚΟΥΑΡΟΝΗ
ΟΔΟΣ ΕΡΜΟΥ 39

Σύμπας ὁ Ἀγιορειτικὸς κόσμος ἐχαιρέτισε μετ' ἀκρατί, του ἐνθουσιασμοῦ τὸν Ἑλληνα πρωθυπουργὸν κ. *Βενιζέλον*. Ἡ χαρὰ καὶ ἡ συγκίνησις ἦτο μεγάλη. Τοῦτο δὲ συνέβη ἀνεξαρτήτως πολιτικῆς ἀποχρώσεως, διότι καὶ οἱ μοναχοὶ ὡς μέλη τῆς μεγάλης πατρίδος ἔχουσι καὶ αὐτοὶ τὰς πολιτικὰς τῶν ἀντιλήψεις. Ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ πρώτου Ἑλληνος, ὡς ἀνωτάτου ἄρχοντος πατοῦντος τὴν ἱερὰν αὐτῶν γῆν, ἠνώθησαν οἱ μοναχοί, ὡς ἐνοῦνται πᾶντοτε εἰς τὴν ἰδέαν τῆς γλυκυτάτης πατρίδος, καὶ πρὸς στιγμὴν ἐλησμόνησαν ἑαυτούς, ἐγεφύρωσαν τὸ χάσμα, ἵνα συνδέσωσι 500 ἔτων διάστημα, τὸ νέον Ἑλληνικὸν κράτος μετὰ τῆς ἐνδόξου Βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας. *Ὑπεδέξαντο αὐτόν, ὥσει θὰ ὑπεδέχοντο τὸν διάδοχον τῶν Βυζαντινῶν αὐτοκρατόρων*. Ἡ ὅλη διακόσμησις, οἱ τάπητες, τὰ λάβαρα, τὰ ἱερά ἄσματα, αἱ χρυσοποίκιλτοι Βυζαντιναὶ στολαὶ τῶν προηγουμένων ἱερομονάχων καὶ διακόνων, ὧν προΐστατο ὁ ἀρχιερεὺς φέρων βαρύτιμον χρυσὴν στολήν, τὸ πᾶν εἰς τὴν μεγαλοπρεπῆ μινῆν τοῦ Βατοπεδίου εἶχεν ὕψιν τελείαν Βυζαντινὴν, ἣν ἐξήγγελλον οἱ ἐστρωμένοι καὶ διεσκορπισμένοι

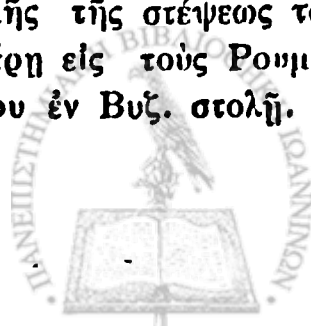

δικέφαλοι ἄετοί. Διὰ τοῦτο ἐν μέσῳ τῆς ἱερᾶς καὶ μεγαλειώδους ἐκείνης πομπῆς βαδίζων ὑπὸ δαφνοπλόκους ἀψίδας καὶ πατῶν τὰ εὐώδη φύλλα τοῦ ἱεροῦ φυτοῦ τοῦ Ἀπόλλωνος ὁ εὐτυχὴς πρωθυπουργὸς τῆς Ἑλλάδος ἐσυμβόλιζε τὴν ἀθανασίαν τῆς Ἑλλ. φυλῆς. Ἐνῶς δὲ εἰς τὸν αἰθέρα ἀντήχουν αἱ ἠδύμολποι φωναὶ τῶν ψαλτῶν καὶ ὁ ἁρμονικὸς ἦχος τῶν κωδόνων, ὠδηγήθη κατ' εὐθείαν εἰς τὸν ἀρχιερατικὸν θρόνον, εἰς ὃν ὅμως ἠρνήθη νὰ ἀνέλθῃ, ὅπου δηλ. ἀνῆρχοντο οἱ Βασιλεῖς τοῦ Βυζαντίου, ὁ δημοκράτης τῆς νέας Ἑλλάδος. Καὶ οὕτως ἐστέρησε τοὺς Ἀγιορείτας τῆς εὐκαιρίας, ἵνα μνησιθῶσιν ἡμερῶν ἀρχαίων, παρωχημένης δόξης καὶ μεγαλείου ἔθνικοῦ. Ἐγρίφη ὅτι ἐν τῇ Μεγίστῃ Λαύρᾳ ἐσκόπουν οἱ πατέρες νὰ περιβάλωσιν αὐτῷ τὴν αὐτοκρατορικὴν στολήν, (τὴν Δαλματικὴν) **Νικηφόρου τοῦ Φωκᾶ**. Τοῦτο δὲν εἶναι ἀληθές, διότι ὁ σάκκος οὗτος ἤδη χρησιμοποιεῖται ὡς ἀρχιερατικὸς, ἀλλὰ πάντως διεννοούμεθα νὰ θέσωμεν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ τὸ στέμμα τοῦ ἐνδόξου ἐκείνου ἐλευθερωτοῦ τῆς Κρήτης, καὶ πιστεύω ὅτι ὁ κ. πρόεδρος τῆς Κυβερνήσεως δὲν θὰ ἀπεποιεῖτο τὴν τιμὴν ταύτην, καὶ δὲν θὰ ἠρνεῖτο εἰς ἡμᾶς τὴν τοιαύτην εὐχαρίστησιν, οἷτινες **θεωροῦμεν τὸ νέον Ἑλληνικὸν κράτος ὡς συνέχειαν τοῦ Βυζαντινοῦ** δὲν ἀπεμπολοῦμεν τὰ πρωτοτόκια οὔτε εἰς τοὺς παρόντας οὔτε εἰς τοὺς μέλλοντας μνηστῆρας τοῦ περικλεοῦς θρόνου τῆς βασιλίδος τῶν πόλεων.¹

Τὸ γεγονὸς τῆς ὑπὸ τοῦ κ. πρωθυπουργοῦ ἐπισκέψεως τοῦ Ἀθῶ δὲν εἶναι δυνατόν, εἰ μὴ νὰ ἐκτιμηθῇ ὑπὸ τῶν Ἀγιορειτῶν μεγάλως, θὰ ἀποτελέσῃ δὲ ἱστορικὸν σταθμὸν διὰ τὰ ἀγαθὰ ἀποτελέσματα, ἅπερ, ὡς πεποίθαμεν, θὰ ἔχῃ.

Ἐπὶ Τουρκοκρατίας οἱ Ἕλληνες πολιτικοὶ ἐπροφασίζοντο, τὴν ξένην κυριαρχίαν φοβούμενοι μήπως δημιουργήσωσι πράγματα

¹ Ὁ μὲν *Gelzer* ἐν τέλει τῆς Βυζ. ἱστορίας τῆς περιληφθείσης ἐν τῇ γνωστῇ ἔργῳ τοῦ *Krumbacher* ἀπεφάνθη ὅτι διαδόχοι τῶν Βυζ. αὐτοκρατόρων εἶναι οἱ τῆς Ρωσσίας, ἐν γὰρ τῷ δὲ ὁ πολὺς *Jorga* ἐξ ἀφορμῆς τῆς στέψεως τοῦ **Κορόλου** τῆς Ρουμανίας ἠθέλησε τὸ τοιοῦτον ν' ἀναφέρῃ εἰς τοὺς Ρουμάνους βασιλεῖς, ὧν αἱ φωτογραφίαι παρήλασαν διὰ τοῦ τύπου ἐν Βυζ. στολῇ.

εἰς βάρος τῶν Ἑλλήνων μοναχῶν, ὅπερ ὅμως δὲν συνέβαινεν διὰ τὰς τῶν ἄλλων ἐθνικοτήτων. Καὶ φέρω ὡς παράδειγμα ἓν ἐκ τῶν μικροτέρων τότε κρατῶν, τὴν Σερβίαν, ἣς ὁ βασιλεὺς Ἀλέξανδρος κατὰ τὴν τελευταίαν δεκαετηρίδα τοῦ παρελθόντος αἰῶνος ἐπεσκέψατο τὸν Ἄθω, καὶ ὁ μακ. Πέτρος τῷ 1910. Ἀλλ' ἀπὸ τῆς Ἑλληνικῆς ἤδη κατοχῆς ἐκπνέει εἰκοσαετία ὅλη, καθ' ἣν ἡ γωνία αὕτη σχεδὸν ἐλησμονήθη τελείως. Καὶ οἱ πατέρες εἶχον ἓν πικρὸν παράπονον, ὅτι ἡ πολιτεία ἀδικεῖ ἡμᾶς, διότι δὲν μᾶς γνωρίζει, καταδικάζεται ὁ τόπος οὗτος ἀναπολόγητος, καὶ οὕτω σβέννυται μία ἔνδοξος ἱστορία. Πρόδρομος καὶ ἄγγελος ἀγαθὸς ὑπῆρξεν ἐφέτος ἡ ἐνταῦθα ἀφίξις τοῦ ἐθνικοῦ στόλου ὑπὸ τὸν γενναῖον ἀρχηγὸν κ. **Ι. Δεμέστιχαν** μετὰ τοῦ ἀξιοτίμου ὑπουργοῦ τῶν Ναυτικῶν κ. **Δημ. Μπότσαρη**, ὅστις τοσοῦτον διὰ τῶν ὥραίων καὶ σοφῶν λόγων κατεγοήτευσε τοὺς ἀγιορείτας. Ὑπесχέθη ὅτι θὰ πείσῃ τὸν κ. Πρόεδρον νὰ μᾶς ἐπισκεφθῇ, καὶ ὁ λόγος ἐγένετο ἔργον. Ἦτο ἐπιτακτικὴ ἀνάγκη νὰ ἐπικοινωνήσῃ ὁ Ἱερὸς ἡμῶν τόπος μετὰ τοῦ κ. **Βενιζέλου**, ὅστις νῦν διέπει τὰς τύχας τοῦ ἔθνους, καὶ εὐτυχῶς ἐπεκοινώνησε μετὰ τῆς Ἑλλ. Κυβερνήσεως, διότι συνώδευον αὐτὸν σχεδὸν τὸ ἥμισυ τοῦ ὑπουργικοῦ Συμβουλίου, ὁ ἀντιπρόεδρος τῆς Βουλῆς, γραμματεῖς ὑπουργείων, βουλευταὶ καὶ δεκάς δημοσιογράφων, ὡς καὶ ἄλλων ἐπισημοτήτων. Τὸ ἅγιον Ὄρος ἀπὸ τῆς ἐλληνικῆς κατοχῆς διέρχεται **περίοδον μεταβατικὴν καὶ ἀνασυντάξεως**, ἣτις ἐξεδηλώθη διὰ τῆς εἰσαγωγῆς τοῦ Καταστατικοῦ χάρτου καὶ οὗ ἡ ἐφαρμογὴ δὲν εἶναι πάντως εὐκόλος ἐν χώρᾳ, ἐνθα ἡ διοίκησις καὶ ἡ ἀπονομὴ τῆς δικαιοσύνης ἐγίνετο ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐπ' ἀγράφοις. Ἐντεῦθεν ἐδημιουργήθησαν ζητήματα οὐ μόνον ἐσωτερικῆς, ἀλλὰ καὶ ἐξωτερικῆς φύσεως. Ἐξ ἄλλου ἐν ταῖς σπουδαιότεραις διατάξεσιν ὁ χάρτης μένει εἰσέτι ἀνεφάρμοστος, οὐπω λυθέντος τοῦ οἰκονομικοῦ ζητήματος. Τὸ δὲ σπουδαιότερον ἀπὸ ἐπταετίας ἀρξάμενον μένει εἰπέτι ἄλυτον τὸ Μετοχιακὸν ζήτημα, ὅπερ στοιχίζει αὐτὴν ταύτην τὴν ὑπόστασιν τοῦ ἁγίου Ὄρους, διότι ἀπαλλοτριωθέντων τῶν μετοχίων διὰ τῆς ῥευστοποιήσεως τῆς περιουσίας τῶν Μονῶν, φαινομενικῶς ἢ καὶ προ-

σκαίρως ἐξασφαλίζονται αὐταί, κατ' οὐσίαν τὸ τοιοῦτον θὰ ἐξη-
 μαινε τὴν διάλυσιν αὐτῶν, καὶ διὰ τοῦτο ἀνθιστάμεθα, πρωτοστα-
 τούσης τῆς ἱερᾶς μου Μετανοίας, κατὰ τῆς τοιαύτης λύσεως. Εὐτυ-
 χῶς ἡ προσωπικὴ ἐπέμβασις τοῦ σεβαστοῦ προέδρου τῆς Κυβερ-
 νήσεως μᾶς ἀπαλλάσσει, ὥς φαίνεται, τοῦ κινδύνου τῆς ἀπαλ-
 λοτριώσεως, τιθεμένων τῶν μετοχίων εἰς διηνεκῇ μίσθωσιν χάριν
 τῶν προσφύγων εἰς περίοδον 99 ἐτῶν. Πλὴν τούτων ἄλλα ζητή-
 ματα θίγοντα αὐτὸ τὸ πολίτευμα τοῦ Ἑλλήνων καὶ τὸ θρησκευτικὸν κα-
 θεστῶς εἶχον ἀνάγκην τῆς ἀμέσου ἀντιλήψεως τοῦ κ. πρωθυπουρ-
 γοῦ ὅσα καὶ ἂν ἐλέγομεν, ὅσα καὶ ἂν ἐγράφομεν εἰς Ἀθήνας, ἦτο
 ἀδύνατον νὰ συνεννοηθῶμεν· εἶναι ἀδύνατον νὰ ἀντιληφθῇ τις τὰ
 τοῦ ἁγίου Ὁρους, ἐὰν δὲν εὗρίσκεται ἐνταῦθα in medias res.
 Διὰ τοῦτο κατὰ θεϊαν ὄντως ἔμπνευσιν συνετελέσθη τὸ μέγα ὄντως
 γεγονὸς τῆς ἐλεύσεως καὶ παρουσίας ἐν μέσῳ τοῦ περιβάλλοντος
 τούτου τοῦ Ἑλευθερίου Βενιζέλου, νὰ ἐνδιατρίψῃ ἔστω καὶ ἐπὶ
 μίαν ἡμέραν ἐν μέσῳ τοῦ ξενοτρόπου τούτου κόσμου, νὰ ἀντιλη-
 φθῇ τὸν ἰδιόρρυθμον αὐτοῦ ὀργανισμόν, τὴν μοναδικὴν ἀποστολήν,
 νὰ αἰσθανθῇ τὸν πόνον ἡμῶν, τοὺς πόθους, νὰ εἰσδύσῃ εἰς τὰ ἰ-
 δανικὰ τοῦ μοναχοῦ, νὰ καταμάθῃ ποῦ ἔγκειται ἡ ἀκατάλυτος αὐ-
 τοῦ ἰσχύς, δι' ἧς ἐπὶ χίλια ἔτη ἡ μοναχικὴ αὕτη πολιτεία ἐσταδιο-
 δρόμησεν οὐριοδρομοῦσα παρὰ τὰς ἀντιξόους περιστάσεις. Ἦτο ἀ-
 νάγκη ἐπομένως ὥς ἐπὶ κινηματογραφικῆς ταινίας ταῦτα πάντα
 νὰ διέλθωσι ἐντὸς ὀλίγων ὥρῶν τῶν ὁμμάτων τοῦ πανισχύρου τῆς
 Ἑλλάδος πρωθυπουργοῦ, παρ' ᾧ ἀπόκειται μετὰ θεὸν ἡ λύσις τῶν
 καθ' ἡμᾶς σοβαρωτάτων ζητημάτων, καὶ ὅστις μέλλει νὰ δώσῃ
 τὴν σπουδαίαν ὠθῆσιν εἰς τὴν ἀγαγέννησιν καὶ τὸ μεγαλεῖον
 τοῦ ἱεροῦ ἡμῶν τόπου.

Τὴν ἐπιτακτικὴν ταύτην φωνὴν τῆς συνειδήσεως ἡσιθάνθη
 ὥς εἰκὸς πᾶς ἁγιορείτης καὶ πρὸ πάντων ἡ ἱερὰ μονὴ τῆς Μετα-
 νοίας μου, ἡ τῶν ἄλλων πασῶν πρυτανεύουσα καὶ προεξάρχουσα,
 καὶ εἰς ἣν ἔλαχεν ἡ τιμὴ κατὰ τὸ ἀρχικὸν πρόγραμμα νὰ ὁρισθῇ
 ὥς πρῶτος σταθμὸς τῆς αὐτοῦ ἐξοχότητος. Εἰς τὴν Μεγίστην δὲ
 Λαύραν ἀπέβλεψαν πάντες, καὶ διὰ τοῦτο ἐθεώρησα βαρεῖαν, ὅσον

καὶ τιμητικὴν τὴν ἀνατεθεῖσάν μοι ὑπ' αὐτῆς ἐντολὴν νὰ προσφωνήσω πρῶτος τὸν ἐκλεκτὸν τοῦ λαοῦ καὶ ἐπίσημον προσκυνητὴν. Καίτοι δὲ ὁ χρόνος τῆς προπαρασκευῆς ὑπῆρξε βραχύς, βραχύτατος, ἐν τούτοις καὶ οὗτος ὁλόκληρος δέν μοι παρεχωρήθη, διότι, ἐνῶ δέν εἶχον παρέλθῃ εἰ μὴ δύο ὥραι, τηλεγράφημα ἀναγγέλλει, ὅτι ἔνεκεν τρικυμίας τὸ ἀτμόπλοιον θὰ πρᾶσῃγγιζεν εἰς τὴν μονὴν τοῦ Βατοπεδίου μόνον. Ἐνετάλην τότε ὑπὸ τῆς μονῆς νὰ μεταβῶ εἰς Βατοπέδιον, ἔνθα ἀφικόμην μετὰ 10ωρον τραχεῖαν καὶ δυσπρόριστον πορείαν περὶ τὸ μεσονύκτιον, πρὸ τῆς πρωίας δηλ. καθ' ἣν θὰ ἐξήρχετο ὁ πρωθυπουργὸς ἐκεῖ.

Ὁ καιρὸς ὅμως εὐχαῖς τῶν πατέρων ἐβελτιώθη καὶ ὅταν τὸ πλοῖον περιέπλεε τὸν Ἄθω «ἦν εὐδία καὶ γαλήνη». Διὸ καὶ οἱ Λαυριῶται πυρετεδῶς ἐκινοῦντο πρὸς ὑποδοχὴν. Μόλις ὁ «Κανάρης» ἐνεφανίσθη παρακάμπτων τὸ Ἀκράθως, ἡ λέμβος τῆς μονῆς ἐρρίφθη εἰς τὴν θάλασσαν φέρουσα πρεσβείαν ἀποτελουμένην ἐκ τοῦ προϋσταμένου *Μελετίου τοῦ γέροντος Τρύφωνος καὶ τοῦ Κρητὸς Κοσμᾶ*, ἵνα παρακαλέσωσι τὸν κ. πρωθυπουργὸν νὰ ἀγκυροβολήσῃ. Ἴδου τὸ Ἐλεύθερον Βῆμα τῆς 6 Μαΐου πῶς ἀναφέρει τὸ γεγονὸς τοῦτο:

Ο Κ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΜΟΝΗΝ ΤΗΣ ΛΑΥΡΑΣ

Εἰς τὴν μονὴν Λαύρας τὸ πλοῖον ἐστάθμευσε καὶ παρέλαβε τὸ ἡγουμενοσυμβούλιον, τὸ ὁποῖον ἐχαιρέτισε τὸν *Βενιζέλον* καὶ καὶ τὸν παρεκάλεσε νὰ ἐπισκεφθῇ τὴν μονὴν συγκεντροῦσαν ὁλόκληρον τὴν Βυζ. ἱστορίαν. Ὁ κ. *Βενιζέλος* ἐξέφρασε τὴν λύπην του, διότι μετεβλήθη τὸ πρόγραμμα του, ὑπεσχέθη ὅμως, ὅποτεν δυνήθῃ βραδύτερον, *νὰ ἐπισκεφθῇ τὴν Λαύραν καὶ νὰ παραμείνῃ εἰς τὸ ἅγιον Ὅρος 3 - 4 ἑβδομάδας*. Τὴν ἄφιξιν τοῦ Κανάρη εἰς Λαύραν ἐχαιρέτισαν οἱ μοναχοὶ διὰ πυροβολισμῶν καὶ κανονιοβολισμῶν (παλαιὰ τοῦ 21 κανόνια), ὕψωσαν μεγάλας σημαίας καὶ ἐκκρούουσι τὰ σήμαντρα καὶ τοὺς κώδωνας.

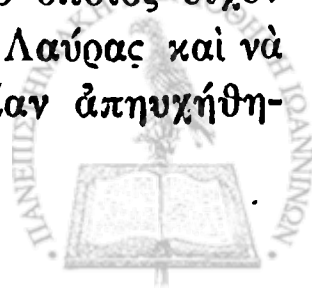
Ἐν τούτοις ὁ ἅγιος θεὸς διὰ πρεσβειῶν τοῦ πολιούχου τοῦ Ἀθωνος πατρὸς ἡμῶν *Ἀθανασίου*, τοῦ αἰεὶ ἐν τοιαύταις περιστά-

σεσι θαυματουργοῦντος, ἐβοήθησεν καὶ εὗρέθη ἢ τε κατάλληλος ὥρα καὶ ὁ ἀρμόζων τόπος, καὶ ὁ περιπετειώδης λόγος μου ἐν τέλει ἐξεφωνήθη. Ὑπείκων δὲ ἤδη εἰς τὰς ἐπιμόνους παρακλήσεις τῶν τῇδε πατέρων προβαίνω εἰς τὴν ἔκδοσιν αὐτοῦ, καθόσον εἰς τὰς ἐφημερίδας ἠρνήθη νὰ δώσω αὐτὸν πρὸς δημοσίευσιν, αἵτινες μνημονεύουσιν ἀπλῶς αὐτοῦ ὡς **λόγου ιστορικοῦ**, ἢ καὶ περικοπὰς ἢ συντόμους περιλήψεις ἐσημείωσαν. Καὶ τὰ μὲν τῆς μεγαλειώδους ἐκείνης ὑποδοχῆς στερεοτύπως διεβίβασαν τηλεγραφικῶς ὡς συντομώτατα οἱ ἀνταποκριταί, καὶ πάντες ἀνέγνωσαν εἰς τε τῶν Ἀθηνῶν καὶ τῆς Θεσσαλονίκης τὰς ἐφημερίδας. Ταχυδρομικὴν ἀνταπόκρισιν ὡς οἶόν τε ἐκτενεστέραν ἐδημοσίευσεν ἡ Ἀθηναϊκὴ Πρωτὶα τῆς 8 Μαΐου, ἐξ ἧς παραλαμβάνω ἐνταῦθα τὰ σπουδαιότερα, ὡς εἰσαγωγὴν εἰς τὸν ὑπ' ἐμοῦ ἐκφωνηθέντα λόγον καὶ ἵνα ἴδωσιν οἱ πατέρες πῶς κρίνονται ὑπὸ τοῦ κόσμου τὰ καθ' ἡμᾶς. Ὅφείλω δὲ νὰ παρατηρήσω, ὅτι οἱ ἐνταῦθα ἀποδιδόμενοι τίτλοι καὶ τὰ ἀξιώματα δὲν ἀνταποκρίνονται πάντοτε πρὸς τὴν ἀλήθειαν.

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΕΚ ΤΗΣ ΠΡΩΙΑΣ *

«Πρὶν εἰσπλεύσωμεν εἰς τὸν ὄρμον τοῦ Βατοπεδίου, ἐπίνω εἰς τὴν κορυφὴν φαίνονται τὰ ἐρεῖπια τῆς Ἀθωνιάδος Ἀκαδημίας ποῦ δὲν ἀνεπληρώθη πλέον ὡς Σχολὴ Θεολογίας. **[εὐρισκόμεθα] εἰς τὴν «Πύλην αὐτὴν τοῦ οὐρανοῦ» ὡς ἀπεκλήθη τὸ ἅγιον Ὅρος.** Καὶ εὐθὺς ἀμέσως τὸ Βατοπέδι μᾶς ὑποδέχεται μὲ ὅλα τὰ σήμαντρά του καὶ μὲ τὴν παράταξιν εἰς μακρὰν γραμμὴν τῶν μαύρων ῥάσων του εἰς ὅλην τὴν παραλίαν. Πρῶτος καὶ τελευταῖος σταθμὸς τῆς πρωθυπουργικῆς ἐπισκέψεως εἰς τὸ ἅγιον Ὅρος τὸ Βατοπέδι **συγκεντρώνει αὐτὴν τὴν στιγμὴν δλην τὴν Ἀγιορειτικὴν ἐπιδείξιν καὶ προετοιμασίαν.** Φαίνεται ὅτι ἔγινε **τρανταχτὴ** καλογερικὴ συζήτησις εἰς τὴν Ἱερὰν Σύνταξιν τῶν Καρυῶν περὶ τοῦ προγράμματος τῆς δεξιώσεως τοῦ πρωθυπουργοῦ, ὁ ὁποῖος εἶχεν ἀποφασίσει νὰ ἀρχίσῃ τὸ προσκύνημά του ἀπὸ τῆς Λαύρας καὶ νὰ καταλήξῃ εἰς τὸ Βατοπέδι. Ἡ κακοκαιρία, τὴν ὁποίαν ἀπηυχήθη-

σαν ἀσφαλῶς εἰς τὰς προσευχάς των οἱ Λαυριῶται μοναχοί, χω-
 ρὶς νὰ εἰσακουσθοῦν, τοὺς ἐστέρησε τῆς τιμῆς ποῦ ἐπερίμεναν,
 ἀλλὰ τὴν διεξεδίκησαν καὶ τὴν ἀνέλαβον ἐνὶς αὐτοῦ τοῦ Βατο-
 πεδίου, ὀλίγον ἀργότερα, χάρις εἰς τὴν ῥητορικότητα τοῦ προη-
 γουμένου των Εὐλογίου, ὁ ὁποῖος προσεφώνησε τὸν πρόεδρον
 τῆς Κυβερνήσεως ὥσάν νὰ τὸν ὑπεδέχετο εἰς τὴν Ἀγίαν Λαύραν.
 Ὁ λόγος οὗτος ἦτο ἴσως ὁ καλύτερον διηγηθισμένος ἀπὸ ὅλους τοὺς
 ἄλλους Βυζαντινοειδεῖς διθυράμβους τῶν ἁγίων Πατέρων. Οἱ λό-
 γοι αὐτοὶ ἤρχισαν εὐθὺς ἀπὸ τὴν ἀποβάθραν ὥραν 7,30 πρωϊνήν,
 καὶ ἐσυνεχίσθησαν μέχρι τοῦ γεύματος, δηλ. τὴν δευτέραν μετα-
 μεσημβρινήν. Εἶναι περιττὸν νὰ τοὺς ἐπαναλάβῃ τις, ἀφοῦ ὅλοι
 περιεκλείσθησαν αὐστηρότατα μέσα εἰς τὸ ἴδιον πλαίσιον τῆς ἐκ-
 φράσεως τῶν εὐχῶν καὶ τῶν ἐνθουσιαστικῶν ἐπιφωνημάτων Βε-
 βαίως τὸ γεγονὸς τῆς ἐπισκέψεως ἐνὸς πρωθυπουργοῦ τῆς Ἑλ-
 λάδος εἰς τὸ ἅγιον Ὅρος διὰ πρώτην φοράν εἶναι σημαντικώ-
 ταιον διὰ τὸν Ἀθωνικὸν κόσμον τῶν μοναχῶν. Εἶδον εἰς τὴν
 ἐπίσκεψιν αὐτὴν τὴν συμπάθειαν τῆς Κυβερνήσεως πρὸς τοὺς
 φύλακας τῶν ἱερῶν παραδόσεων καὶ τῶν πλουτιμότερων κειμη-
 λείων τῆς θρησκευτικῆς μας ἱστορίας. Καὶ ἐξεδήλωσαν τὴν ἱκα-
 νοποίησιν των μὲ πολλοὺς λόγους.

Διὰ νὰ φθάσῃ ὁ κ. πρωθυπουργὸς ἕως ἐκεῖ (εἰς τὸν ναὸν)
 εἶχε στρωθῇ ἓνας τάπης 300 καὶ πλέον μέτρων, μονόκόμματα
 στενὴ λωρὶς ὑφασμένη εἰς τὴν Ἱταλίαν καὶ φέρουσα ἐναλλάξ τὸν
 δικέφαλον αἰτόν, τὸ αὐτοκρατορικὸν Βυζαντινὸν στέμμα καὶ τὰ
 ψηφία I. M. B (Ἱερὰ μονὴ Βατοπεδίου). Ὁ τάπης οὗτος κατε-
 σκευάσθη διὰ τὴν ἄλλοτε ἀναμενομένην ἐπίσκεψιν τοῦ ἀξιμνή-
 στου βασιλέως Κωνσταντίνου. Σήμερον εἶναι ἡ πρώτη φορὰ ποῦ
 ἐχρησιμοποιήθη. Εἰς ὅλον τὸ μῆκος τῆς ἀνηφορικῆς διαδρομῆς, ἐ-
 πάνω εἰς τὸ λιθόστρωτον εἶχον σπαρῇ ἄφθονα φύλλα γλωρῆς δά-
 φνης, τὰ ὁποῖα μὲ τὸ ἄρωμά των προσέδιδον περισσοτέραν μυστα-
 γωγίαν, εἰς τὴν πομπὴν τῆς ὁποίας ἡγοῦντο οἱ φουστανελλοφόροι
 σερδάρηδες τῆς Ἱ. Κοινότητος. Πρὸ τῆς μεγάλης Χαλκῆς Πύλης
 τῆς μονῆς ἀνέμενεν ὁ τέως Μητροπολίτης Μοσχονησίων Φώτιος

περιβεβλημένος τὰ ἱερὰ ἄμφιά του καὶ τὴν μίτραν, καὶ περιστοι-
χιζόμενος ἀπὸ τὸν κλῆρον μὲ τὰς χρυσοποικίλους στολὰς. Ὁ κ.
πρωθυπουργὸς ἠσπάσθη τὸν σταυρὸν καὶ ἡ πομπὴ ἐπροχώρησε μέ-
χρι τοῦ ναοῦ. Ἐκεῖ τοῦ προσεφέρθη ὁ θρόνος . . . ἀλλὰ δὲν ἐδέχθη.

Ἡ δοξολογία ὑπῆρξε βραχυτάτη, ἀλλὰ αἱ εὐχαὶ καὶ αἱ ψαλμοὶ εἰς
ἐν μέσῳ κειμηλίων, εἰς παρόμοιον περιβάλλον, ἀπὸ τόσον καλλι-
κελādους ψάλλτας, εἶχε καὶ τὸ ἀληθινὸς μυσταγωγικόν. Δυστυχῶς
ὅμως ἐτερματίσθη μὲ βίαν διὰ τὰ ὁμιλήσῃ πάλιν ἄλλος ἀγιορείτης.
Εἶπεν ὅτι ἀπὸ τῆς ἀποφράδος ἡμέρας τῆς 29 Μαΐου 1453 πρώτην
φορὰν ὁ Ἄθως αἰσιθάνεται τόσην εὐτυχίαν. Καὶ ἐξηκολούθησεν εἰς
τὸν ἴδιον πάντοτε τόνον. Ὁ κ. πρωθυπουργὸς εὐτυχῶς δὲν ἔδιδε
συνέχειαν εἰς τὰς ὑπερβολικότητας αὐτὰς τῶν μοναχῶν, ἀπαντοῦσε
μὲ ὀλίγας λέξεις καὶ εἶπεν ὅτι θὰ προσπαθῇ νὰ ἐπανέλθῃ, διὰ
νὰ ἐπισκεφθῇ ὅλας τὰς μονὰς, ὅταν δὲν θὰ εἶναι πλέον εἰς τὴν
ἐξουσίαν, καὶ θὰ ἔχῃ ὅλον τὸν καιρὸν τοῦ ἐλεύθερον. **Οἱ μοναχοὶ**
δὲν ἐφάνησαν ἐξαιρετικὰ ἐνθουσιασμένοι ἀπὸ τὴν δῆλωσιν, καὶ
εἶναι ἀμφίβολον ἂν ἐπιφυλάσσουν εἰς τοὺς τέως πρωθυπουργοὺς
τοὺς ἰδίους διητηράμβους μὲ αὐτούς, ποῦ ἀπαγγέλλουν κάθε δύο λε-
πτὰ τῆς ὥρας εἰς αὐτὴν τὴν ὑποδοχὴν.

Μετὰ τὴν ὀλιγόλεπτον δοξολογίαν καὶ τοὺς λόγους πάλιν εἰς
τὸ ἀρχονταλίκιον, τὴν μεγάλην αἴθουσαν τῶν ὑποδοχῶν, προσε-
φέρθη λουκοῦμι καὶ νερὸν καὶ νέοι λόγοι. Ἐδῶ **ἔλαβεν πλέον τὴν**
σειρὰν ὁ προηγούμενος τῆς Μεγίστης Λαύρας, ὁ ὁποῖος ἂν ἠνέ-
χθη τὴν ἀλλαγὴν τοῦ πρωθυπουργικοῦ δρομιολογίου, δὲν ἦτο δυνα-
τὸν νὰ ὑποκύψῃ εἰς τὸν ἀφανισμὸν ἐνὸς λόγου εἰκοσασελίδου, τὸν
ὁποῖον εἶχε συντάξῃ. **Ἐκαμεν ἓνα μικρὸν πρόλογον εὐθυμότατον,**
περιέγραψε τὰς περιπετείας τοῦ ἀπὸ Λαύρας εἰς Βατοπέδι καὶ τὰ-
νάπαλιν, μέχρις ὅτου ἐλήφθη ἐπὶ τέλους ὀριστικὴ ἀπόφασις περὶ
τοῦ ποῦ θὰ ἀποβιβασθῇ ὁ πρωθυπουργός, καὶ ἐζήτησε τὴν ἄδειαν
νὰ ἀπαγγείλῃ τὸν λόγον του, **γραφέντα κατὰ τὸ ἥμισυ εἰς τὸ κελλί,**
καὶ κατὰ τὸ ἕτερον ἥμισυ εἰς τὸ σαμάρι. Αὐτὸς εἶναι ὁ λόγος, ποῦ
ἀνέφερα καὶ προηγουμένως ὁ διηγηθισμένος μὲ χαρτοκομμένα ἀ-
ποσπάσματα.

«*Φωτίζου, φωτίζου ἡ Νέα Ἱερουσαλήμ*» εἶπεν ὁ ἅγιος Λαύρας, καὶ ἤρχισε τὸν λόγον τοῦ ὡσάν νὰ ὑπεδέχετο, λέγει, τὸν πρωθυπουργὸν εἰς τὴν Μεγίστην Λαύραν. Καὶ τί δὲν εἶπεν ὁ παλαιὸς οὗτος ἐν Ἀθήναις γυμνασιάρχης, σημερινὸς ἡγούμενος εἰς τὸ ἅγιον Ὅρος! Ὁμίλησε περὶ τοῦ *χρυσελεφαντίνου Διός*, τοῦ ὁποίου δύο ἀδάμαντες ἐφώτιζον τοὺς πρὸ τοῦ Ἄθω ναυτιλλομένους, ἀνέφερε *τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς Κρήτης ὑπὸ τοῦ ἀγίου Ἀθανασίου*, καὶ ὅτι *Νικηφόρος ὁ Φωκᾶς* διέταξε νὰ μεταφέρουν πολλοὺς ἐκ τῶν ἐκ Κρήτης θησαυρῶν διὰ τὴν κατασκευὴν τῆς Μεγίστης Λαύρας, ἀπήγγειλε στίχους μὲ ῥίμες χρόνου καὶ θρόνου, εἶπεν ὅτι *ἡ Συμπολιτεία τῶν Ἑνωμένων Πολιτειῶν ἔχει ἐφαρμοσθῇ ἀπὸ 1000 ἐτῶν εἰς τὸ ἅγιον Ὅρος*, ὅτι *ἡ Κοινωνία τῶν Ἐθνῶν ἐκεῖ προὔπῃρξε καὶ ὑφίσταται*, κατὰ τὸν ἀπόστολον «οὐκ ἔστι Ἰουδαῖος, οὐκ ἔστι Ἕλλην οὐκ ἔστι δοῦλος», ἀνέφερε λατινικοὺς ὁρισμοὺς διὰ τὸν Ἄθω (παλαίστραμ βιρόρουμ σανκτόρουμ), ἐξήγησε τὸν κ. *Σικελιανὸν* καὶ τὰς Δελφικὰς ἐορτάς, τονίσας ὅτι οἱ ἀγιορεῖται εἶναι ὅλοι πρὸ πολλοῦ *Σικελιανοί, συνεχίζοντες τὴν ἱερὰν παράδοσιν τοῦ Βυζαντίου εἰς ἐποχὴν ἀκράτου ὑλισμοῦ καὶ παραδόξων ἰδεῶν*. Καὶ μετὰ τὴν τόσην ἀνάμικτον εὐφράδειαν ἐξήτησεν ἀπὸ τὸν πρωθυπουργὸν *θετικὰ ἀνταλλάγματα*: Νὰ ἀνασυσταθῇ ἡ Ἀθωνιάς Ἀκαδημία διὰ τὴν πνευματικὴν μόρφωσιν. Νὰ συσσωματωθῇ εἰς Σχολὴν Καλῶν τεχνῶν ἡ ἐγκατεσπαρμένη διάθεσις καὶ ἐπίδοσις τῶν μοναχῶν εἰς τὴν ζωγραφικὴν καὶ τὴν ξυλογλυπτικὴν καὶ τὴν χειροτεχνίαν. Νὰ ἰδρυθῇ τυπογραφεῖον διὰ νὰ τυπώνωνται αἱ μελέται τῶν χειρογράφων καὶ ἄλλα πολύτιμα βιβλία.

Καὶ ὁ πρωθυπουργὸς ἀπήντησεν εἰς αὐτὸν τὸν λόγον, ὅπως γνωρίζετε ἀπὸ τὰ τηλεγραφήματά μου. Εἶπεν ὅτι ὁ Ἑλληνισμὸς ἀποβλέπει εἰς τὸ ἅγιον Ὅρος ὡς εἰς τὴν κιβωτὸν τῶν θρησκευτικῶν καὶ ἐθνικῶν παραδόσεων· καὶ ἂν ὑπῆρξε μικρὰ ἢ ἐκδήλωσις τῆς ἐκτιμίσσεως καὶ ὅλον αὐτὸ τὸ διάστημα, τοῦτο ὀφείλεται εἰς τὴν πρὸ μικροῦ μόλις ἀπελευθέρωσιν, εἰς τοὺς πολέμους, ἐμφυλίους σπαραγμοὺς καὶ καταστροφὴν. Ὑπεσχέθη εἰσόδημα ἔ-

ναντι τῶν ἀπαλλοτριώσεων, ὑπeschέθη τὴν Ἀθωνιάδα Ἀκαδημίαν, τὸ Τυπογραφεῖον καὶ τὴν Σχολὴν τῶν Καλῶν τεχνῶν ἰδίως διὰ τὴν ἀγιογραφίαν καὶ ξυλογλυπτικὴν. Εἵμεθα ὑποχρεωμένοι, εἶπε, νὰ διατηρήσωμεν εἰς τὸ ἅγιον Ὅρος τὸν μοναχικὸν βλον οἶος ἀπὸ αἰώνων ὑφίσταται. Καὶ ἐδῶ θὰ ἔρχονται ὅσοι θέλουν νὰ καλογερεύσουν, διότι αἱ ἄλλαι μοναὶ σιγὰ σιγὰ θὰ ἐκλείψουν. Ὁ κ. πρωθυπουργὸς ἔκαμε καὶ ὀλίγην πολιτικὴν, εἶπεν ὅσα (ἄλλοτε) εἶπε περὶ ἐθνικιστικῶν μας βλέψεων πρὸς τὴν Τουρκίαν, καὶ μετὰ μικρὰν διακοπὴν παρετέθη μεγαλοπρεπὲς μοναστηριακὸν γεῦμα, ὅπου φρεῦ! νέοι λόγοι ἐξεφωνήθησαν . . . Ὁ κ. Βενιζέλος στενοχωρημένος ἀπήντησεν μόνον «εὐχαριστῶ πολὺ» καὶ ἐσώθημεν διαλυθέντες, διὰ νὰ θαυμάσωμεν τὰ κειμήλια τῆς μονῆς Βατοπεδίου.

Ν. Γιοκαρίνη.

(Ἐκ τῆς Πρωΐας τῶν Ἀθηνῶν τῆς 8 Μαΐου)

Οἱ ἀνωτέρω ἀναφερόμενοι λόγοι ἐδημοσιεύθησαν, ἅτε συντομώτατοι, διὰ τῶν ἐφημερίδων, καὶ εἶναι περιττὸν νὰ ἐπαναλάβω ἐνταῦθα, ἵνα μὴ καταστῶ προσκορὴς τοῖς ἀναγνώσταις. Ἡ Ἰ. Κοινότης προσεφώνησε τὸν κ. πρωθυπουργὸν διὰ τοῦ ἀντιπροσώπου τῆς μεγίστης Λαύρας κ. Γρηγορίου Ἱεροδιακόνου, ὅστις τὴν τοῦ ἱεροῦ τόπου ἀνέκφραστον διαδηλῶν χαρὰν καὶ τὴν εὐγνωμοσύνην πρὸς τὸν ὑψηλὸν ἐπισκέπτην εἶπε καὶ τάδε: «Εἰς τὰ βουνά, τοὺς αἰγιαλούς, τοὺς κάμπους, τὰ δάση, τὰς χαράδρας καὶ τὰ σπήλαια τῆς αἰωνίας ταύτης στυλοβάτιδος τῆς ἀμωμήτου ἡμῶν πίστεως, καὶ τῆς δεδοξασμένης ἡμῶν πατρίδος, θὰ ἀντηχοῦν ἀκατάπανστοι καὶ ἀκαταπόνητοι δεήσεις καὶ ἱκεσίαι πρὸς τὸν οὐράνιον πατέρα, ὅπως ἐντείνῃ καὶ κατευοδοῖ τὰ διαβήματα τῆς ὑμετέρας εὐσεβεστάτης ἐξοχότητος..» Ἡ δὲ τοῦ Βατοπεδίου διὰ τοῦ ἐκ τῶν προΐσταμένων κ. Ἀνατολλίου ζωηρότερον τὰ αὐτὰ περίπου ἐπανέλαβεν, εἰς τὰς προσφωνήσεις δὲ ταύτας, τυπικῶς ἄλλως, ὁ κ. Βενιζέλος ἀπήντησε, λακωνικώτατα.

Ἴδου ὁ ὑπ' ἐμοῦ ἐκφώνηθεις λόγος ἱστορικὸς ἐν τῷ μεγάλῳ Συνοδικῷ τῆς τοῦ Βατοπεδίου μονῆς ἐνώπιον τῶν ἐπισήμων καὶ πολυπληθοῦς ἀκροατηρίου.

«Φωτίζου φωτίζου ἡ νέα Ἱερουσαλήμ, ἡ γὰρ δόξα Κυρίου ἐπὶ σὲ ἀνέτειλε· χόρευε νῦν καὶ ἀγάλλου Σιών, σὺ δὲ ἀγνὴ τέρπου, Θεόκε, ἐν τῇ ἐγέρσει τοῦ τόκου σου».

Διὰ τοῦ χαρμωσύνου τούτου καὶ θεσπεσίου ὕμνου, σεβαστὲ κ. Πρόεδρε τῆς ἐλλ. Κυβερνήσεως, ὑποδέχεται ὑμᾶς σύμπασα ἡ πρεσβυγενὴς Δαυριωτικὴ ἀδελφότης καὶ ἐν ψαλμοῖς καὶ ᾠδαῖς πνευματικαῖς ᾠδήγησεν ὑμᾶς ὑπὸ τοὺς θόλους τοῦ ἱεροῦ τούτου ναοῦ, ὅστις εἶναι ὁ πρῶτος ἀνεγερθεὶς ἐν Ἀθῶν δαπάναις τοῦ μεγάλου αὐτοκράτορος Νικηφόρου τοῦ Φωκά, καὶ ἐν σμικρῷ ἀναπαριστᾷ τὴν δόξαν καὶ τὸ μεγαλεῖον τῆς τοῦ Θεοῦ ἁγίας Σοφίας. Φωτίζου ἀπὸ τῆς παλαιᾶς ἡ νέα Ἑλλάς τῷ φωτὶ τῆς ἐλευθερίας λαμπρυνομένη, καὶ δὸς δόξαν τῷ θεῷ καὶ τῷ μεγαλουργῷ ἐλευθερωτῇ. Χόρευε νῦν καὶ ἀγάλλου ἡ νέα Σιών, ἡ Ἀθῶνις, Ἀκτὴ, ἐν κόλποις κατέχουσα νῦν καὶ ἐνθρονιζόμενον ἐπὶ τοῦδε τοῦ ἱεροῦ καὶ ἐπηρμένου θρόνου¹ τὸν γεράσιμον τῆς Ἑλλάδος κυβερνήτην, ἐν ᾧ πραγματοποιῶνται οἱ πανελλήνιοι πόθοι καὶ ἐλπίδες. Ἐπὶ 500 ἔτη ἀφθονος ἔκαίετο ὁ λιβανωτὸς καὶ πικναὶ ἀνήρχοντο εἰς τὰ ὕψη τολύπαι τοῦ θυμιάματος καὶ τὸ εὐῶδες ἄρωμα, ὁσμὴ εὐωδίας πνευματικῆς, τὰς ἐκτενεῖς καὶ ἐπιμόνους εὐχὰς καὶ δεήσεις τῶν τῇδε πατέρων συνοδεῦον μέχρι τοῦ θρόνου τῆς μεγαλωσύνης ἐν τοῖς ὑψίστοις. Καὶ ἰδοὺ ὁ τὸ θέλημα τῶν φοβουμένων ποιῶν καὶ τὰς ᾠδῖνας λύων τῶν πεπεδημένων, ἐπεῖδεν ἰλέῳ ὄμματι ἐπὶ τὴν δέησιν ἡμῶν τῶν ταπεινῶν, καὶ ἐξαπέστειλεν ἡμῖν λύτρωσιν ἐξ ἁγίου κατοικητηρίου. Μετὰ μείζονος νῦν ἐνθουσιασμοῦ καὶ ἀγαλλιάσεως ἐ-

¹ Εἰθίσται ἐν ταῖς τοῦ Ἀθῶ μοναῖς, ἴσως ἀπὸ τῶν χρόνων τῶν Βυζ. αὐτοκρατόρων τοὺς μεγάλους πολιτικούς ἀνδρας νὰ τοποθετῶσιν ἐπὶ τοῦ ἀρχιερατικοῦ θρόνου, ὅπερ καὶ εἰς τοὺς πιασῶδες ἐγίνετο, ὁ κ. Βενιζέλος ὅμως ἐν τῇ Μονῇ τοῦ Βατοπεδίου ἀπεποιήθη νὰ καθίσῃ.

παναλαμβάνει νῦν ὁ γηραιὸς Ἄθως τὰ φαιδρὰ τοῦ 1912 ἐπινίκια, ὅτε ἀπ' ἄκρου ἕως ἄκρου συνεκλονίζετο ἐκ τῶν ἰαχῶν τῶν θριαμβῶν τοῦ νικηφόρου στρατοῦ, καὶ τῶν διθυράμβων τῆς χαρᾶς· νῦν «ἡ χαρὰ ἡμῶν ἐστὶ πεπληρωμένη», διότι ἠξιώθημεν νὰ ὑποδεχθῶμεν καὶ περιπτυχθῶμεν τὸν πρῶτον πολιτικὸν ἄρχοντα τοῦ θεοσώστου ἑλλ. Κράτους, τὸ πρῶτον πατοῦντα τὸ ἱερὸν τοῦτο ἔδαφος. Τὸ βιοῦ ὑμῶν βάδισμα κ. Πρόεδρε στερεοῖ καὶ ἐμπεδοῖ τὸ πᾶν, *συσφίγγει ἀρρήκτως τὴν Ἑλληνικὴν ταύτην γῆν ἐπὶ τοῦ συμπαγοῦς γρανίτου, οἷαν θεωροῦμεν τὴν Ἑλλ. κυριαρχίαν.*

Ἐν ἀνεκλαλήτῳ χαρᾷ καὶ συγκινήσει ὁ ὑπερήφανος Ἄθως δεχόμενος τὸ εὐλαβὲς ὑμῶν προσκύνημα, τὸ ἀκραιφνέστερον τῆς *Ἑλλ. ψυχῆς γνώρισμα*, ἡρέμα κλίνει τὴν κορυφὴν καὶ καταβιβάζει ἐφ' ὑμᾶς τὴν εὐλογίαν τοῦ οὐρανοῦ. Προσμειδιᾷ ἀκτινοβόλον ὀρίπτων βλέμμα πρὸς τὰς νύμφας τοῦ αἰγαίου, καὶ χαιρετίζει τὰς Πιερίδας καὶ Ἑλικωνιάδας μούσας. *Πρὸς τὴν Ἑλλην' ἀνοίγει τὰς ἀγκάλας καὶ ἐπὶ μεῖζον ἐκτείνει τὰς χεῖρας πρὸς τὸν Ἑλλήσποντον, ἵνα περιλάβῃ τὴν πόλιν τῶν ὀνείρων. Ἴδου ποῦ ἀπὸ 500 ἐτῶν τείνουσιν αἱ συνεχεῖς καὶ ἀδιάκοποι τῶν πατέρων εὐχαί!*

Ἡ θεία πρόνοια ἔστησε τὸν Ἄθωνα, ὥς οὐρανομήκη γίγαντα, ἐν μέσῳ τῶν ἑλληνικῶν χωρῶν, ἵνα οὗτος διὰ τοῦ ἀστραπηβόλου βλέμματος ἠλεκτρίζων αὐτὰς *συγκρατῇ ἀδιασπάστως προσηλωμένας καὶ ἠνωμένας τῇ πίστει τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ καὶ ἐν τῇ εὐθανασίᾳ τῆς Ἑλλ. φυλῆς*. Καὶ ὅπως κατὰ τὴν παράδοσιν οἱ ὀφθαλμοὶ τοῦ Ἀθώου Διός, χρυσελεφαντίνου ἀγάλματος ἱσταμένου ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ Ἄθω, δύο πελώριοι ἀδάμαντες, ἐφώτιζον τοὺς ναυτιλλομένους, οὕτως ἐπὶ τῶν βράχων τούτων *προσπειρατα* λευμένοι οἱ μοναχοὶ ὑπῆρξαν διὰ τῶν αἰώνων οἱ χειραγωγοὶ τοῦ κόσμου πρὸς τὴν ἀγάπην τοῦ θεοῦ καὶ τὸν ἔρωτα τῆς πατρίδος. Δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν ὅτι καὶ ἐν τούτῳ οἱ ἁγιορεῖται συνέχισαν τὰς

¹ Ὅταν ἐγράφετο ὁ λόγος, τὴν προτεραίαν τῆς ἀφίξεως τὸ τηλεγράφημα ἔλεγεν ὅτι ὁ κ. Βενιζέλος θὰ ἐπιβῇ τοῦ εὐδρόμου «Ἑλλη», ἀλλ' ἐπειδὴ δὲν ἦτο ἔτοιμον τοῦτο, ἐταξείδευσε διὰ τοῦ ἐπιβατικοῦ «Κανάρη»

παραδόσεις τῶν μοναχῶν τοῦ Βυζαντίου. Ἐκεῖνοι οὐ μόνον ἐξε-
 χριστιάνισαν τὰ διάφορα ἔθνη καὶ διέδωκαν μετὰ τοῦ εὐαγγελι-
 κοῦ φωτὸς τὸν ἐλλ. πολιτισμόν, ἀλλ' ἐκαλλιέργησαν λίαν εὐδοκί-
 μως καὶ τὰς ἐπιστήμας. Κατάπληξιν νῦν ἐμποιεῖ ὁ πλοῦτος τῶν
 γνώσεων καὶ ἡ πνευματικὴ παραγωγή τῶν μελανειμονούντων τοῦ
 Βυζαντίου. Οἱ δορυφόροι οὗτοι ὅταν ἐπέισθιγαν, ὅτι ὁ σπόρος
 τοῦ Εὐαγγ. κηρύγματος δὲν εὗρισκε πρόσφορον ἔδαφος εἰς τὰς
 ἀγόνους χώρας τῆς Ἀνατολῆς, ἐστράφησαν πρὸς Δυσμὰς καὶ Βορρᾶν,
 καὶ στήσαντες τὰς καλιὰς αὐτῶν ὡς ὑπόπτεροι ἄετοί εἰς τὸ ὑπεργειό-
 τατον τοῦτο σημεῖον κατελάμβανον διὰ τῆς πτήσεως τὸ πᾶν. Τό-
 ποτε κατείδωλον καὶ ἱερὸν τῶν *Πελασγῶν ὄρος*,¹ ἀπὸ πολλῶν
 ἑκατονταετηρίδων εἶχεν ἐγκαταλειφθῆ καὶ ὡς καταφύγιον τῶν
 ἀγρίων θηρίων, καὶ ἡ φύσις αὕτη εἶχεν ἐξαγριωθῆ, καὶ ἦτο ὅλως
 ἄβατον καὶ ἀπρόσιτον τοῖς πολλοῖς. Ἦτο ὅμως τὸ κρησφύγετον
 τῶν πειρατῶν, οἵτινες ἀπὸ τῆς Κιλικίας ὁρμηθέντες εἶχον ἐπεκτα-
 θῆ καθ' ὅλην τὴν Μεσόγειον καὶ καταλαβόντες καὶ αὐτὴν τὴν
 Μεγαλόνησον εἶχον καταστῆ ὁ τρόμος τῶν πλεόντων. Οἱ μονα-
 χοὶ ἐγκατασταθέντες διὰ συνεχῶν ἀγώνων καὶ πολυετῶν ἐπιχει-
 ρήσεων, καὶ ἐγκαθιδρύσαντες τὴν λατρείαν τοῦ ἐσταυρωμένου ἐπὶ
 τοῦ Ἁθῶ συνετέλεσαν, ὥστε ἡ παρουσία αὐτῶν σὺν τῷ χρόνῳ
 νὰ ἐπενέγκῃ τὴν τελείαν τῆς πειρατείας διάλυσιν. Ὑπῆρξαν κατὰ
 τοῦτο εὐτυχέστεροι τοῦ Ρωμαίου ὑπάτου *Πομπηίου*.

Ἡ Ἱερὰ ἡμῶν Μονὴ μετ' ὑπερηφανείας νῦν ὑπενθυμίζει τῇ
 ἡμετέρᾳ ἐξοχότητι, ὅτι ἡ ἡρωοτόκος πατρὶς αὐτῆς, τὴν ἐκ τῶν
 Ἀράβων ἀπαλλαγὴν αὐτῆς ὀφείλει κατὰ μέγα μέρος εἰς τὸν πολι-
 οῦχον τῆς ἡμετέρας Μονῆς, τὸν *δαιον πατέρα Ἀθανάσιον*. Οὗ-
 τος βιαζόμενος ὑπὸ τοῦ *Νικηφόρου* νὰ ιδρύσῃ τὴν Μονὴν ταύ-
 την, προέβαλλε διαρκῶς τοὺς ἐκ τῶν πειρατῶν κινδύνους. Ὁ γεν-
 ναῖος στρατηγὸς ἀποφασίσας νὰ ἀναλάβῃ τὴν ἐκστρατείαν, καὶ

¹ Βλ. ἄρθρον ἡμῶν: «Ἡ βαθυτέρα θρησκευτικὴ σημασία τοῦ ἁγίου Ὁρους
 ἐν τῷ ἐλλ. ἔθνει» (Ἑθνικὴ Ζωή, Ἀθῆναι 1916) σ. 11. ἐ. ἐνθ' ἀναφέρομεν ὅτι καὶ
 ἐν τῇ ἀρχαίᾳ ἐλλ. ἐποχῇ τὸ ἅγιον Ὅρος ἐκαλεῖτο «ἱερὸν Ὅρος».

ἔχων ὑπ' ὄψιν, ὅτι ἀπὸ 150 ἔτων ἐπανειλημμένοι ἐπιχειρήσεις εἶχον ἀποτύχει, ἐπέμενε καὶ ἔπεισε τὸν Ἀθανάσιον νὰ συνοδεύσῃ τὴν ἐκστρατείαν. Καὶ παρίστατο ὁ ἅγιος μετὰ τοῦ σταυροῦ εἰς χειρὸς ὡς ἄγγελος ἐκ θεοῦ ἐμψυχώνων τοὺς μαχομένους, καὶ ἡ θεία πρόνοια ὄντως ἔστειπεν ὑπὸ πλήρους ἐπιτυχίας τὴν ἐκστρατείαν καὶ ἡ *Κρήτη ἠλευθερώθη ἀπὸ τοῦ Ἀραβικοῦ ζυγοῦ*, μέγα δὲ μέρος τῶν λαφύρων διετέθη πρὸς ἀνέγερσιν τῆς μονῆς Λαύρας. Ἡ παράδοσις φέρει ὅτι αἱ ὀρειχάλκιναι τῆς μεσαίας τοῦ ναοῦ εἰσόδου πύλαι προέρχονται ἐκ τῶν ἐν Κρήτῃ ἀνακτόρων τῶν Ἀράβων βασιλέων. Καὶ ἰδοὺ μετὰ πάροδον χελιετηρίδος ὅλης τὸ εὐγενὲς τῆς Κρήτης τέκνον, ὡς Κυβερνήτης τοῦ νέου ἑλληνικοῦ βασιλείου προσέρχεται, ἵνα ἀποτίσῃ τὸν φόρον τῆς εὐγνωμοσύνης εἰς τὸν ἅγιον Ἀθανάσιον!

Ἡ ποιητικὴ καὶ ἔκπαγλος τῆς φύσεως μορφὴ καὶ τὸ ὑψηλὸν τοῦ Ἀθωνοῦ μεγαλεῖον εἶχεν ἐπισύρει καὶ τῶν ἐλλήνων φιλοσόφων τὴν προσοχὴν. *Ὁ Φιλόστρατος* ἀναφέρει, ὅτι ἐκεῖνοι «ἐχρῶντο φροντιστηρίῳ τῷ Ἀθῶ». Καὶ οἱ μοναχοὶ μετὰ τῶν πρακτικῶν ἀρετῶν ἀνεδείχθησαν ἱκανοὶ νὰ καλλιεργήσωσι καὶ τὰς ἐπιστήμιας καὶ δὴ καὶ τὴν θεολογίαν. *Ὁ Ἀθῶς κατέστη σοφῶν ἐνδιαίτημος, καὶ τὸ κέντρον τῶν ἀγίων, πόλις ἀληθῶς οὐρανία ὡς ἀποκαλεῖ αὐτὸν Ἰωάννης ὁ Καντακουζηνός*¹. Ὅθεν καὶ ἔκτοτε ἔλαβε τὸ τῆς ἀγιότητος ἐπώνυμον. Τὸ «μὴ ζῶην μετ' ἀμιουσίας» οἱ ἀγιορεῖται αἰεὶ εἶχον ὑπ' ὄψιν, διὸ κατέστησαν τὸν ἱερὸν τοῦτον χῶρον ἐστίαν τῶν Μουσῶν. Τὰ ἑλληνικὰ γράμματα καὶ ἡ θεολογία εὗρον ἐνταῦθα τοὺς ὀτρηροὺς θεράποντας. *Τὸ ἅγιον Ὄρος ὑπῆρξεν ἡ μεγάλη Ἀκαδημία. ὅθεν ἐξήρχοντο καὶ διεσκορπίζοντο διδάσκαλοι, ιεροκέρυκες, πνευματικοὶ καὶ ἀρχιερεῖς ἀνὰ τὴν ὑφήλιον. Τὸν ΙΔ' αἰῶνα καθόλου τὸν θρόνον τῆς Κ)πόλεως ἐκόσμουν Ἀγιορεῖται.*

¹ Καὶ πρὸς Ἀθῶ τῷ ἱερῷ γενόμενοι ὄρει (ἦλθον μετὰ τοῦ Ἰωάννου Παλαιολόγου βλ. περὶ τῆς ἐπισκέψεως ταύτης ἡμετέραν Ἱστορίαν τοῦ ἀσκητισμοῦ τομ. Α' (1929) σ. 92-94 καὶ 121 κέ), ὅπερ οὐκ ἂν τις ἀμάρτοι πόλιν προσειπὼν οὐράνιον... (Ἱστορ. Καντακουζηνοῦ Τομ. Α' σ. 330 ἐκδ. Παρισίων).

Ἐντεῦθεν ὡς ἀπὸ θουρείου ἵππου ἐξώρμησαν οἱ ἱεροὶ ἐκεῖνοι ἄνδρες, οἱ τὰ φῶτα τῆς εὐσεβείας καὶ παιδείας διασκορπίσαντες εἰς τὰ διάφερα ἔθνη: οἱ Ἰβηροῖται ὅσοι Ἰωάννης, Εὐθύμιος καὶ Γεώργιος εἰς τοὺς Ἰβηρας, ὁ ἅγιος Σάββας εἰς τοὺς Σέρβους, ὁ ὅσιος Ἀντώνιος Πεξέρσкас εἰς τοὺς Ρώσους, καὶ εἶτα ὁ Γραικὸς Μάξιμος, ὁ ἅγιος Νήφων εἰς τοὺς Ρουμάνους, καὶ ὁ ἅγιος Κοσμάς ἔσωσε τὸν Χριστιανισμόν ἐν Ἡπείρῳ καὶ Ἀλβανίᾳ, ἀνήγειρε πολλοὺς ναοὺς καὶ 300 ὅλα Ἑλλ. σχολεῖα. Τὸν κολοφῶνα τῶν πρὸς τὴν πατρίδα ὑπηρεσιῶν οἱ ἁγιορεῖται ἐπέθεντο κατὰ τὸν ἱερὸν ὑπὲρ τῆς ἐνεξαρτησίας ἀγῶνα. 2000 μοναχοὶ ἐπὶ κεφαλῇς ἔχοντες τοὺς ἡγουμένους Δαύρας καὶ Ἐσφιγμένον, ἐξῆλθον καὶ ἐπολέμησαν ἐν Χαλκιδικῇ κατὰ τοῦ Ἀβουλαβούτι, ἀλλ' ἐγκατελείφθησαν ἔπειτα καὶ ὁ τόπος ἵπέστη τὰ πάνδεινα, ἐπὶ 7ετίαν κατεχόμενος ὑπὸ τοῦ Τουρκικοῦ στρατοῦ.

Τὸ παράδειγμα τοῦ ἱσαποστόλου Κοσμᾶ δεικνύει τὴν δρᾷσιν τῶν ἁγιορεϊτῶν ἐπὶ τῆς σκληρᾶς δουλείας Ἐὰν εἴπωμεν, ὅτι τὸ ἅγιον Ὄρος ἐπὶ Τουρκοκρατίας ἔσωσε τὸν ἐθνισμόν, τὰ Ἑλληνικὰ γράμματα καὶ τὴν Ὁρθοδοξίαν, οὐδεμίαν ὑπερβολὴν λέγομεν. Οὐ μόνον διετήρησεν ἄσβεστον τὸ ἱερὸν πῦρ τοῦ ἐθνισμοῦ καὶ τῆς φιλοπατρίας ἀλλὰ καὶ τὸν ἑλληνισμόν ἐντὸς τα Χαλκιδικῆς χερσονήσου παρὰ τὰς ἀντιξόους περιστάσεις, καὶ ἐκτὸς αὐτῆς εἰς μεγίστην ἀκτῖνα καὶ εἰς τὰς ἑναντι νήσους, ἕως ἐκεῖ ὅπου ὑπῆρχον τὰ ἁγιορεϊκὰ Μετόχια· ταῦτα λέγοντες ἀναπαριστῶμεν γυμνῇ τὴν ἀλήθειαν.

Καὶ δὲν ἦτο μόνη ἡ περίφημος Ἀθωνιάς Ἀκαδήμεια, τὸ τότε τέμενος τῶν Μουσῶν, ἥτις ὅσῳ βραχεῖαν εἶχε τὴν ἀκμὴν τόσῳ ἄληστον ἐπαφῆκεν ἡμῖν τὴν μνήμην. Ἐκάστη μονὴ εἶχε τοὺς Ἀκαδημαῖκους, ὡς μαρτυροῦσιν αἱ πλουσιώτατοι βιβλιοθῆκαι. Δὲν ἠδύνατο νὰ θεωρῇται τις λόγιος ἐν ἐκείνῃ τῇ ἐποχῇ ἐὰν δὲν ἐτελειοποιεῖτο ἐν τῷ Ἀθῷ. Ὁ Ἀθῶς ἦτο ἡ Εὐρώπη.

Καὶ δὲν ἐκαλλιέργησεν ἀπλῶς ὁ Ἀθῶς τὰ Ἑλληνικὰ γράμματα ἀλλὰ καὶ ἐφήρμοσεν αὐτά. Ἡ Ἑλληνικὴ φιλοσοφία ἔχει πολλὴν σχέσιν πρὸς τὴν ἀσκησιν. Ὁ Πυθαγόρας ἔδρευσε τὸ

πρῶτον κοινόβιον, ὃ Σωκράτης διαγράφει ἐν τῷ \ Φαίδωνι τὴν ἀρίστην ἀσκητικὴν διατύπωσιν, καὶ οἱ Στοικοὶ ἐφήρμοσαν πάσας τὰς πρακτικὰς ἀρετὰς ὡς οἱ αὐστηρότεροι τῶν ἀσκητῶν.

Τὰς περὶ ἰσότητος καὶ κοινοκτημοσύνης ἀρχὰς τοῦ Πλάτωνος διαρρυθμισθείσας διὰ τοῦ Εὐαγγελίου εὐρίσκομεν ἐν πλήρει ἐφαρμογῇ ἐν τῷ αὐστηρῷ κοινοβίῳ, κατὰ τὸν τύπον τοῦ Λαυριώτου ἀγίου Ἀθανασίου, ὅστις οὐ μόνον ἐντὸς ἀλλὰ καὶ ἐκτὸς τοῦ Ὁρους ἐπεβλήθη. Τὸ κοινόβιον εἶναι ἡ τελεία ἐφαρμογὴ τῶν εὐαγγελικῶν ἀρχῶν.

Οἱ πρῶτοι ἀσκηταὶ εἶχον συστήσει περὶ τὰς ὑπορείας τοῦ Ἀθῶ τὸ κοινὸν αὐτῶν, ὅπερ ὠνόμασαν *Βουλευτήρια*, «τὰ ὄυσά» τοῦ Ἀριστοφάνους «Βουλευτήρια» εἶτα μετὰ τὴν ἴδρυσιν τῶν μονῶν συνεπλήχθη ἡ λεγομένη *Μέση* ἢ τὸ *Πρωτάτον* ἐν Κάρυαῖς. Καὶ εἰς τὴν πολιτειακὴν ὁργάνωσιν τοῦ ἀγίου Ὁρους εὐρίσκομεν τὰ στοιχεῖα τῆς ἀρχαιότητος, τὰ τρία μέρη τῆς Ἀριστοτελικῆς πολιτείας; «τὸ περὶ τὰς ἀρχάς», ἥτοι τὸν Πρῶτον μετὰ τῶν συμβούλων, «τὸ βουλευτικόν», ἥτοι τὴν τακτικὴν Σύναξιν, καὶ «τὸ κύριον τῆς πολιτείας», ἥτοι τὰς διπλᾶς Συνάξεις, ἡ ἐθνοσυνελεύσεις, ἐνθ' ἀπέστέλλοντο δύο ἐξ ἐκάστης μονῆς ἀντιπρόσωποι, ὡς καὶ νῦν συμβαίνει, (ὁ Ἱερομνήμων καὶ ὁ Πυλαγόρας). Αἱ Μοναὶ καίτοι καθ' ἑαυτὰς ἀνεξάρτητοι καὶ αὐτοδιοίκητοι, συνδέονται εἰς κοινοπραγίαν ὑπὲρ τῶν γενικῶν τοῦ τόπου συμφερόντων ὁμοσπονδιακῶς κατὰ τὸν τύπον τῆς Ἀχαϊκῆς καὶ Λιτωλικῆς συμπολιτείας.

Οὕτω αἱ φιλελεύθεροι καὶ ὑψηλαὶ τῆς Ἑλληνικῆς ἀρχαιότητος πολιτειακαὶ ἀρχαί, αἵτινες τὸ πρῶτον ἐτέθησαν εἰς ἐφαργὴν ὑπὸ τῆς Ἀμερικανικῆς συμπολιτείας, ἐν Ἀθῶ ἰσχύουσιν ἤδη ἀπὸ χιλιετηρίδος καὶ πλέον! καὶ ἐφηρμοζόντο τότε ἀκριβῶς, ὅτε ὠργίαζεν ἡ ἀπολυταρχία. Ἀλλ' ἔκτοτε καὶ ἕτερος πολιτειακὸς θεσμὸς ἐξοκολλάφθη καὶ ἐπραγματοποιήθη ἐνταῦθα, ὅστις μόλις ἐσχάτως ἔλαβε σάρκα καὶ ὀστέα ἐν Εὐρώπῃ ὡς κοινωνία τῶν ἐθνῶν. Ἐνταῦθα ὑπὸ τὴν ἰσχυρὰν τῶν εὐαγγ. ἀρχῶν ἐπίδρασιν, οἱ ἀείμνηστοι ἐκεῖνοι διέερρηξαν τὸ μεσότοιχον τῶν ἐθνῶν. Διὰ τῶν αἰώνων ἐνταῦθα Ἕλληνες, Ρῶσσοι, Γεωργιανοί, Σέρβοι, Ρου-

μάνοι, Ἀλβανοί, Βούλγαροι ἔτι δὲ καὶ Ἰταλοὶ πρὸ τοῦ σχίσματος συνδέονται ὡς ἀδελφοὶ πρὸς ἀλλήλους καὶ ἔζησαν ἐνάγκαστῃ ἀρμονίᾳ, τὸ τοῦ Παύλου «οὐκ ἐνὶ Ἰουδαῖος, οὐδὲ Ἕλληνας, οὐκ ἐνὶ δοῦλος οὐδὲ ἐλεύθερος ἐφαρμόσαντες». (Γαλ. Γ' 28).

Ὑπὸ τοιαύτας χριστιανικὰς καὶ φιλελευθέρους ἀρχὰς ἔζησεν ὁ Ἅγιος ἐπὶ μίαν χιλιετηρίδα καὶ διεδραμάτισε σπουδαῖον ἐν τῷ κόσμῳ πρόσωπον. Οὐδεμία βασιλεία καὶ πολιτεία διετηρήθη, τοσοῦτον ἐνιαία καὶ ἀμετάβλητος ὅσον ἡ Ἀγιορειτικὴ.

Τὰ προνόμια καὶ δικαιώματα ἡμῶν ἐγένοντο σεβαστὰ ὑπὸ βασιλέων καὶ τυράννων. Αὐτὸς ὁ οὐρανὸς ἐπεδοκίμασε καὶ ἐπεσφράγισε τὸ ἔργον τῶν πατέρων ἡμῶν δι' ἀναδείξεως φάλαγγος σεβαστῆς Ἀγιορειτῶν ὁσίων, οἵτινες πλέον ἀστέρων λάμπουσιν ἐν τῷ νοητῷ στερεώματι. Ὁ σοφὸς Δεινοκράτης προὔτεινεν εἰς τὸν μέγαν Ἀλέξανδρον νὰ μεταβάλῃ τὸν Ἅγιον εἰς πελώριον καὶ οὐρανομήκη γίγαντα κρατοῦντα διὰ τῆς μιᾶς χειρὸς πολυάνθρωπον πόλιν, καὶ διὰ τῆς ἐτέρας ἐκχύνοντα ποταμὸν ὑδάτων. Ἴδου λοιπὸν τὸ σχέδιον τοῦ Μακεδόνος ἀρχιτέκτονος συνετελέσθη καὶ παρίσταται ἐνώπιον ἡμῶν διὰ τῆς μεγαλοφυΐας τοῦ Τραπεζουντίου Ἀθανασίου τοῦ Λαυριώτου, συνεργεῖα καὶ ἀδραῖς δαπάναις τοῦ Νικηφόρου καὶ τῶν λοιπῶν Βυζ. αὐτοκρατόρων.

Ὦντως ὁ Ἅγιος διὰ τῶν γενναιοδωριῶν καὶ τῶν πλουσίων βασιλικῶν ἀφιερωμάτων ἠΰξησεν ἐντὸς ὀλίγου εἰς ὑπερβολήν. Πάπας Ἰννοκέντιος ὁ Γ' ἀρχομένου τοῦ ΙΓ' αἰῶνος ἀναφέρει 300 μονάς. Τοσοῦτον δὲ ἡγμάζον εἰς ἀρετὴν καὶ ἀγιότητα ὥστε δικαίως ἀποκαλεῖ ταύτσα *palaestram virginum sanctorum*. Τῆς παραδειγματικῆς εὐσεβείας καὶ γενναιοφροσύνης τῶν Βυζαντινῶν μιμηταὶ ἐγένοντο καὶ οἱ ἡγεμόνες τῶν λοιπῶν ὀρθοδόξων κρατῶν καὶ δὴ τῆς Βλαχίας καὶ Ῥωσσίας, ὥστε ἠδυνήθη τὸ ἅγιον Ὄρος καὶ μετὰ τὴν ἄλωσιν νὰ συνεχίσῃ τὸν ἱστορικὸν αὐτοῦ βίον. Σήμερον ὁρᾶται πεπληρωμένον ἀπ' ἄκρου ὑπὸ πλέον τῶν δύο χιλιάδων ἱερῶν σκηνωμάτων, ἀφ' ὧν θεσπέσιος καὶ διηγετικὴ πρὸς τὸν οὐρανὸν ἀναπέμπεται ὕμνος καὶ ἐκτενὴς δέησις ὑπὲρ τοῦ μεγαλείου τοῦ ἔθνους καὶ σωτηρίας τοῦ σύμπαντος κόσμου. Ἴδου ἡ πολυάνθρωπος πό-

λις τοῦ Δεινοκρότους ἐπὶ τῆς περιφερείας ἐκείνης, ἐφ' ἧς οἱ ἄρχαῖοι "Ἕλληνες οἶονεὶ τὴν παροῦσαν κατάστασιν προφοιβά-
ζοντες εἶχον ἀνεγείρει τὴν οὐρανόπολιν εἰς τὰς ὑπώρειας ἀκρι-
βῶς τοῦ "Αῤῥωνος. Ὁ δὲ ποταμὸς, εἶναι ἐκεῖνος περὶ οὗ ὁ Χριστὸς
εἶπεν : «ὁ πιστεύων εἰς ἐμὲ ποταμοὶ ἐκ τῆς κοιλίας αὐτοῦ ῥεύ-
σουσιν ὕδατος ζῶντος» εἶναι ἡ ἐκχυθεῖσα χάρις τοῦ Πνεύματος, ὁ
λόγος τοῦ Θεοῦ, ὅστις ἐντεῦθεν διεσαλπίσθη ὑπὸ μεγαλοκηρύκων,
διδασκάλων καὶ ἁγίων ἀνδρῶν ἀνὰ τὸ σύμπαν : «εἰς πᾶσαν τὴν
γῆν ἐξῆλθεν ὁ φθόγγος αὐτῶν καὶ εἰς τὰ πέρατα τῆς οἰκουμένης
τὰ ῥήματα αὐτῶν» !

Τοιοῦτος ὑπῆρξε ὁ "Αῤῥως, ἐξοχώτατε, ἡ ἀκρόπολις αὕτη τῆς
Ὁρθοδοξίας, καὶ ὥς τοιοῦτος παραδίδεται νῦν εἰς κληρονομίαν
τῷ εὐλογημένῳ Ἑλληνικῷ κράτει. Χῶρος ιερὸς τῇ μητρὶ τοῦ
Θεοῦ ἀφιερωμένος, ἄλλος ἐπίγειος παράδεισος,¹ μοναδικὸς εἰς
πλοῦτον καὶ ὠραιότητα, φύσις ἐξαιρετικὴ καὶ προνομιοῦχος.
Ἰδοὺ οἱ περὶκόσμοι ναοί, τρανὰ τῆς εὐσεβείας τῶν προγόνων ἡμῶν
δείγματα, τὰ ἱερὰ καὶ τιμαφλῇ κεμιήλια ἀναρίθμητα, τὰ θησαυρο-
φυλάκεια πλήρη Βυζαντινῆς τέχνης καὶ δόξης, αἱ βιβλιοθήκαι
ὑπερπλήρεις τῆς τῶν πατέρων σοφίας. Ὁ "Αῤῥως εἶναι ἡ πλου-
σιωτέρα τοῦ κόσμου ἀποθήκη χειρογράφων κωδίκων, αὐτοκρα-
τορικῶν χρυσοβούλλων καὶ πατριαρχικῶν σιγιλίων, ἀπέραντον
Βυζαντινὸν μουσεῖον καὶ ἡ μεγαλυτέρα ἐθνικὴ πινακοθήκη τοι-
χογραφιῶν καὶ φορητῶν εἰκόνων. Οἱ ἀείμνηστοι βασιλεῖς δὲν
ζῶσιν ἤδη· μόνον τὰ ὀνόματα αὐτῶν ἀκούονται καθ' ἐκάστην μνη-
μονευόμενα ἐν ταῖς ἱεραῖς τελεταῖς, ζῶσιν ὡς μακαρισταὶ ἐν τοῖς
οὐρανοῖς. Ἀλλ' ἔχομεν τὰς αὐτοκρατορικὰς στολὰς, τὰ στέμματα,
τὰ διάσημα καὶ ἐμβλήματα, ἔχομεν τὰ ιδιόγραφα εὐαγγέλια, τὰ
κανικλώματα, τὰ πολυτελῆ κύπελλα καὶ τὰς παροψίδας. ἔχομεν πᾶν
ὅ,τι τιμαλρὲς καὶ πολύτιμον εἶχον ἐν τοῖς ἀνακτόροις, ἅπερ πάντα

¹ Εἰ δὲ καὶ παράδεισον ἕτερον ἢ κατάστερον οὐρανὸν ἢ καὶ ἀρετῶν πασῶν
καταγώγιον, τοῦτ' ἂν τις καλέσειεν, οὐκ ἂν ἁμάρτοι τοῦ δέοντος. (Χρυσόβουλον
Ἀνδρονίκου τοῦ Παλαιολόγου (1313) ὑπὲρ τῶν δικαίων τοῦ Πρώτου,
παρὰ Meyer : Die Haupturkunden der Athoskloeter σ. 191.

ὥς εἰς θεόσωστον κιβωτὸν ἀφιέρωσαν καὶ ἀπεταμίευσαν ἐνταῦθα. Ἡ ἱερὰ καὶ σεμνὴ ψαλμωδία, τὰ αὐστηρῶς τηρούμενα τυπικὰ καὶ πᾶσα ἡ ἐκκλησιαστικὴ τάξις καὶ εὐπρέπεια ὥς καὶ ἡ μεγαλοπρέπεια τῶν τελετῶν ἀναπολοῦσιν εἰς τὴν ψυχὴν ἡμῶν τὰ διαδραματιζόμενα ἐν τῇ ἁγίᾳ Σοφίᾳ κατὰ τὴν ἐπίσκεψιν τῆς Ῥωσικῆς ἀποστολῆς, περιηγουμένης πρὸς ἐκλογὴν θρησκείας κατὰ τὸν Θ' αἰῶνα. Οἱ περίεργοι ἐκεῖνοι Ῥῶσσοι εἰδωολάτραι, ὅταν ἤκουσαν τὴν θείαν ἐκείνην μουσικὴν συνεκινήθησαν εἰς ἄκρον καὶ ἐκ τοῦ ἐκπάγλου θαμβωθέντες μεγαλείου καὶ τῆς σεμνοπρεπείας τῆς ἱεροτελεστίας, ἐκθύμως ἔδωκαν τὴν ψῆφον ὑπὲρ τῆς τοῦ Χριστοῦ θρησκείας, καὶ τότε σύσσωμος ὁ Ῥωσσικὸς λαὸς ἐβαπτίσθησαν εἰς τὸν Βόλγαν. Ὁ Ἄγγελος Σικελιανὸς ἀξιαπαίνως προσπαθεῖ ν' ἀναπαραστήσῃ καὶ ἀναστηλώσῃ ἐν Δελφοῖς τὴν ἀρχαίαν Ἑλληνικὴν δόξαν, ἔργον κάλλιστον καὶ ἀξιομίμητον διότι διὰ τοιαύτης ὄντως ἐποπτείας γίνεται ἡ ἱστορία καταληπτὴ — Ἀλλὰ δὲν θὰ ἐπειδύμει ὁ ἐλληνικὸς λαὸς τοιοῦτόν τι νὰ ἴδῃ καὶ διὰ τὴν Βυζαντινὴν περίοδον ;·· ν' ἀτενίσῃ πρὸς στιγμὴν τὴν λαμπρότητα τῆς Ἑλληνικῆς αὐτοκρατορίας, ἥτις ὑπῆρξεν ἡ *μεγαλυτέρα καὶ διαρκεστέρα ἐν τῷ κόσμῳ*, ἥτις ἐξεχριστιάνισε καὶ ἐξεπολίτισε σχεδὸν τὸ ἥμισυ τοῦ γνωστοῦ κόσμου καὶ *ἀνύψωσε τὸ Ἑλληνικὸν ὄνομα μέχρι τρίτου οὐρανοῦ*: Διὰ τὴν πραγματοποιήσιν καὶ ἐπιτυχίαν τοῦ σκοποῦ τούτου δὲν ἀπαιτεῖται πολλὴ προσπάθεια, οὔτε τὰ ἑκατομμύρια τῆς Εὐσας Σικελιανοῦ. *Οἱ ἀγιορεῖται εἶναι οἱ πολλοὶ Σικελιανοί*. Ἐν τῷ προσώπῳ αὐτῶν ἀνακαλύπτομεν μίαν πραγματικὴν ὄψιν τοῦ Βυζαντίου, ἥτις λαμβάνει μεγαλειώδη μορφήν ἐν ταῖς ἱεροτελεστείαις καὶ πᾶσι τοῖς κρατοῦσιν ἐνταῦθα συστήμασι, συμπληρουμένη ὑπὸ τοῦ Βυζαντινοῦ ἀρχαιολογικοῦ πλούτου. *Τὸ Βυζάντιον ζῇ πραγματικῶς ἐνταῦθα ἐν ὅλῃ τῇ μεγαλοπρεπείᾳ*. Ὁ φοιτητὴς¹ καὶ πᾶς Ἑλλήν διδάσκεται εἰς μίαν καὶ μόνην ἐπίσκεψιν ἐνταῦθα, ὅσα δὲν δύναται διὰ τῆς ἀναγνώσεως καὶ διδασκαλίας ἐν γένει νὰ μάθῃ.

¹ Εὐτυχῶς ἀπὸ διετίας ἔχομεν ἐκδρομὰς ἐλλήνων φοιτητῶν καὶ μαθητῶν κατὰ τὰς ἐορτὰς τοῦ Πάσχα.

Τὸν πολύτιμον τοῦτον θησαυρὸν μὴ ἀφήσωμεν νὰ ἐκμεταλλεύωνται διαρκῶς οἱ ξένοι !

Οἱ Ἀγιορεῖται, ὡς ὁ μυθολογούμενος Ἀνταῖος, ἀναθρώσκοντες ἐκ τῶν βράχων τούτων, στρατιῶται τοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς πατρίδος διὰ μυρίων κινδύνων καὶ μετ' ἀπαραδειγματίστου αὐταπαρνήσεως καὶ αὐτοθυσίας διεφύλαξαν πάντα ταῦτα ὡς ἱερὰν παρακαταθήκην, ἵνα κληροδοτήσωσι τῇ Ἑλληνικῇ φυλῇ καὶ τῇ Χριστιανικῇ κόσμῳ ὡς τὴν τιμαλφεστέραν κληρονομίαν. *Ὡς γνήσια τέκνα τῆς μιᾶς ἁγίας Καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας διετηρήσαμεν καὶ θὰ διατηρήσωμεν ἀπαραιρέτους πάσας τὰς ἀρχαίας τῆς Ἐκκλησίας ἡμῶν παραδόσεις, οἵτινες τοσοῦτον ζωογονοῦσι καὶ συμπληροῦσι τὰ ἱερὰ τῆς πίστεως ἡμῶν δόγματα καὶ ἀλωβήτους καθὼς παρελάβομεν. Δὲν πιστεύω Ἑλλήν τις καὶ Ὁρθόδοξος νὰ ἐπεθύμη τοῦναντίον. Τὸ ἀγιώνυμον Ὅρος δέον νὰ μὴ συμεταβάλληται ταῖς καιναῖς ἀπάταις καὶ κοσμικαῖς ἀνάγκαις καὶ συναλλαγαῖς. Ἔχει τὴν ἀξίαν νὰ μένῃ ὡς ὀργανισμὸς ἀρτιμελὲς ἀμετάβλητον συμπληρούμενον καὶ ἐπισκευαζόμενον εἰς τὰς ὑπὸ τοῦ χρόνου καὶ τῶν ἀντιξίων περιστάσεων ἐπιφερομένας βλάβας. Τῇ ὁδῷ τῶν πατέρων ἐπόμενοι ἀπαραιρέτως καὶ ἀπαρεγκλίτως, διαβεβαιοῦμεν ὑμῖς «ὅτι τῇδε κείμεθα τοῖς κείνων ῥήμασι πειθόμενοι!»* Εἰς τὸν αἰῶνα τοῦτον τῆς ἀκράτου ὑλοφροσύνης καὶ τῶν παρακεκινδυνευμένων νέων ἰδεῶν, *ἡμέγα τυγχάνει πλεονέκτημα διὰ τὴν Ἑλληνικὴν φυλὴν, ὅτι κέκτηται ἐν ἁγίον Ὅρος*, πλήσιον ἀκριβῶς τῆς χώρας ἐκείνης, ἣς ὑπῆρξεν ἀείποτε τὸ προπύργιον, καὶ ἐν ἣ διηνεκὴς διεξάγεται πάλιν τῶν νέων τούτων ἰδεῶν καὶ τῶν μᾶλλον ἀντιθέτων βλέψεων, καὶ ἥτις ὑπῆρξε διὰ πολλοῦ τοῦ χρόνου τὸ μῆλον τῆς ἔριδος. Ὅταν διὰ τῆς φυσιζώου πνοῆς τῆς Ἑλληνικῆς ἐλευθερίας καὶ εὐνομίας, λυομένου κατ' εὐχὴν τοῦ μετοχιακοῦ ζητήματος, ἐξασφαλισθῇ τελείως ἡ ὑλικὴ διατήρησις καὶ τὸ μέλλον τοῦ ἱεροῦ τούτου τόπου ἢ Ἀθωνιάς Ἀκαδήμεια, ἥτις κεῖται νῦν ἔναντι ἀκριβῶς ἡμῶν εἰς σωροὺς ἐρειπίων, καὶ περὶ ἣς διαπρεπὴς ἱεράρχης, ἔγραψε τὸ δίστιχόν :

Μέγαρον· φιλοσοφίας σὲ κατέστρεψεν ὁ φθόνος

εἶθε πάλιν ν' ἀναλάμψη ὁ περιδοξὸς σου θρόνος.¹

ὑπερηφάνως θέλει ἀναπετάσῃ τὰς πύλας, καὶ μέγα θέλει ἐγκατασταθῇ τυπογραφεῖον, καὶ τότε οἱ ἐξερχόμενοι λευίται καὶ ἱερομύσται, ὑπὸ μάλης ἔχοντες ἀντὶ ὅπλων τὰ ἐκτυπούμενα βιβλία, θὰ ἀναπηδῶσιν, οἷα ἐπὶ Δευκαλίωνος καὶ Πύρρας μετὰ τὸν κατακλυσμὸν τῆς βαρβαρότητος οἱ ἄλκυμοι νεανίαί, ἵνα εἰς τὰ πέρατα τῆς γῆς διασκορπίζωσι τοὺς ἀδελφοὺς ἡμῶν ἐν τῇ πίστει τῶν πατέρων καὶ τῇ ἐκπληρώσῃ τῶν πρὸς τὴν πατρίδα ὑποχρεώσεων. *Ἴδου τὰ ιδανικὰ ἡμῶν κ. Πρόεδρε, ἰδου αἱ εὐχαὶ μεθ' ὧν ἡ γεγραρὰ τῆς Μεγίστης Δαύρας μονῇ καὶ τὸ ἅγιον Ὅρος σύμπαν εὐφροσύνης χαιρετίζει τὴν ἐπ' αἰσίοις οἰωνοῖς παρουσίαν ἐνταῦθα τῆς Ὑμετέρας ἐξοχότητος.* Ταῦτα παρ' ὑμῶν καὶ μόνα ἀπαιτοῦσιν οἱ Ἀγιορεῖται ὥς ἀντάλλαγμα τῶν πρὸς τὸ ἔθνος ὑπηρεσιῶν, πρὸς ἐκπλήρωσιν τοῦ ὑψηλοῦ οὐτῶν προορισμοῦ, ἵνα τελεσφόρως συνεχίσωσι τὴν ἔνδοξον τοῦ Ἀθῶ ἱστορίαν. *Οὐδὲν ὑπὲρ ἡμῶν ζητοῦμεν, τὰ πάντα πρὸς δόξαν Θεοῦ καὶ ὑπὲρ τῆς Ἐκκλησίας, ὑπὲρ τῆς προκοπῆς καὶ ἐκκλείας τοῦ εὐλογημένου Ἑλληνικοῦ ἔθνους καὶ ὑπὲρ τῆς τῶν ἀνθρώπων σωτηρίας:* Μείζονα ταύτης ἀγάπην οὐδεὶς ἔχει, ἵνα θῇ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ὑπὲρ τῶν πλησίων.

Ἡ ἡμέρα αὕτη, κ. Πρόεδρε, χρυσοῖς γράμμασι θέλει χαραχθῇ ἐν τῇ ἱστορίᾳ τοῦ ἁγίου Ὁρους, θὰ ἀποτελέσῃ ἐν τῇ σταδιοδρομίᾳ αὐτοῦ νέον ἔνδοξον σταθμόν, καὶ διὰ τοῦτο θέλει πανηγυρίζεσθαι μετὰ τοῦ αὐτοῦ ἐνθουσιασμοῦ καὶ τῆς μεγαλοπρεπείας μεθ' ἧς καὶ ἡ ἡμέρα τῆς ἀπελευθερώσεως.

Ὑποβάλλομεν ὅθεν θερμοτάτας τὰς εὐχαριστίας, καὶ διαπιστοῦμεν αἰωνίαν τὴν εὐγνωμοσύνην ἡμῶν, διότι οὐ μόνον ὥς εὐλαβῆς προσκυνητῆς, ἀλλὰ καὶ ὥς κυβερνήτης τοῦ θεοσεβεστάτου Ἑλληνικοῦ Κράτους ἦλθετε ν' ἀποκορυφώσητε τὴν χαρὰν καὶ νὰ συμπληρώσητε τὸ ἔργον τῆς τελείας κατοχυρώσεως καὶ ἀναδιοργανώσεως τοῦ ἱεροῦ τούτου τόπου, ὅπως χειραγωγηθῇ εἰς τὴν

¹ Οὗτος εἶναι ὁ Ἀμασείας νῦν Βορείου Εὐρώπης Γερμανὸς Καραβαγγέλης.

ὁδὸν τῶν πατέρων. Ἡ παρουσία ὑμῶν, πλὴν τῆς ἐξαιρετικῆς τιμῆς, παρέχει ἡμῖν νέας δυνάμεις πρὸς ἐξακολούθησιν τοῦ ἔργου τῆς ἀσκήσεως, καὶ εὐχόμεθα ὀλοψύχως ὅπως Κύριος ὁ Θεὸς ἐπιδαψιλεύσῃ ὑμῖν τὴν εὐλογίαν αὐτοῦ εἰς μακρότητα ἡμερῶν, ὅπως πραγματοποιηθῇ τὸ μεγαλῶνυμον Ὑμῶν πρόγραμμα καὶ ὑπὸ εὐρύτερους θόλους ἐορτάσωμεν τὴν ἐθνικὴν παλιγγενεσίαν, Ἀμήν.

Ἡ ἐκ τοῦ λόγου τούτου ἐντύπωσις ὑπῆρξεν εὐτυχῶς καλὴ Ὁ κ. πρωθυπουργὸς μετ' ἄκρας συγκινήσεως καὶ συντόνου προσοχῆς παρακολουθήσας τὰ λεγόμενα, ἠγέρθη ἀπὸ τῆς θέσεως καὶ συγχαίρων μοι, εἶπεν ἐνθουσιῶν. **«Ὁ λόγος σας ἦτο ὠραῖος καὶ ἐκεῖνος ποῦ ἐγράφη εἰς τὸ τραπέζι καὶ ἐκεῖνος ποῦ ἐγράφη εἰς τὸ σαμᾶρι!»**. Καὶ ἀπαντῶν ἔλεξε τάδε ὡς αἱ ἐφημερίδες ἀνέγραψαν :

ΑΙ ΕΠΙΣΗΜΟΙ ΔΗΛΩΣΕΙΣ ΤΟΥ Κ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΥ

Δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ σᾶς τονίσω πόσον μὲ συνεκίνησεν ἡ ἀνάμνησις τῶν μακραιώνων δεσμῶν μεταξὺ τῆς **Μεγίστης Λαύρας καὶ τῆς Κρήτης**. Ἐὰν ὁ ἰδρυτὴς τῆς μονῆς, **Νικηφόρος ὁ Φωκᾶς**, δὲν ἀπηλευθέρωνε τὴν **Κρήτην** αὕτη θὰ εἶχε παύσει ἔκτοτε νὰ ἀνήκῃ εἰς τὴν **Ἑλληνικὴν ἐθνότητα**.

Τὸ πλεῖστον τῆς χώρας εἶχεν ἔκτοτε ἐξισλαμισθῇ. Εὐτυχῶς δὲ ἀργότερον ἐσώθη, ἐπιδεῖξαν ἐθνικὴν αὐταπάρησιν. Δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ σᾶς τονίσω, ὅτι τὸ **Ἑλληνικὸν Κράτος καὶ σύμπας ὁ Ἑλληνισμὸς ἀποβλέπει πρὸς τὸ ἅγιον Ὅρος ὡς πρὸς κιβωτὸν τῶν θρησκευτικῶν καὶ ἐθνικῶν παραδόσεων**.

Ἐνδεχόμενον νὰ νομίζητε, ὅτι τὸ Κράτος δὲν ἐξετίμησε προσηκόντως τὸ ἅγιον Ὅρος. Τοῦτο δέον ν' ἀποδοθῇ εἰς τὰς περιστάσεις, αἵτινες ἐπηκολούθησαν τὴν ἀπελευθέρωσιν. Ἡ ἀνάγκη τῆς ἐγκαταστάσεως τῶν προσφύγων μᾶς ὑπεχρέωσεν νὰ θέσωμεν χεῖρα ἐπὶ τῶν μοναστηριακῶν περιουσιῶν. Ἡ σκέψις ὅμως τῆς Κυβερνήσεως ἀπὸ πολλοῦ ἀποκρυσταλλωθείσα εἰς ἀπόφασιν εἶναι **νὰ ἐξασφαλίσωμεν εἰς τὰς μονὰς τοῦ ἁγίου Ὁρους, οὐχὶ τὴν ἀξίαν τῶν καταληφθέντων χρημάτων, ἀλλὰ τὸ εἰσόδημα τὸ ἀνταποκρινό-**

μενον πρὸς τὴν καθαρὰν πρόσοδον, τὴν ὁποίαν αἱ μοναὶ θὰ προσεπορίζοντο ἀπὸ τῶν κτημάτων τούτων.¹ Οὕτω αἱ μοναὶ θὰ δυνηθοῦν νὰ συνεχίσουν τὴν ἀγαθοποιὸν δρασίαν των.

Ἀπὸ τὴν συνεργασίαν δὲ τῶν μονῶν καὶ τῆς Κυβερνήσεως θὰ ἐπανιδρυθῇ ἡ Ἀθωνιάς Ἀκαδημία, θὰ ἔχητε τυπογραφεῖον, ὅπου μελετῶντες τὰ ἀρχαῖα χειρόγραφα θὰ δύνασθε νὰ ἐκτυπώνητε τὰ ἀποτελέσματα τῶν ἐρευνῶν καὶ μελετῶν σας, συγχρόνως δὲ θὰ δυνηθῇτε νὰ διοργανώσητε συστηματικώτερον εἰς καλλιτεχνικὴν σχολὴν Ζωγραφικῆς τὴν διατηρουμένην εὐτυχῶς παράδοσιν τῆς ἁγιογραφίας. Βεβαίως ἡ ἐξέλιξις τοῦ κόσμου δὲν ἀποβλέπει πρὸς τὸν μοναχικὸν βίον ὅπως πρὸ αἰώνων, ἀλλὰ τὸ ἅγιον Ὅρος ἔχει ἐξαιρετικοὺς λόγους καὶ διεθνῶς εἰμεθα ὑποχρεωμένοι καὶ συμφέρον ἔχομεν ἐθνικὸν νὰ διατηρήσωμεν τὸν μοναχικὸν βίον.

Ἐλπίζω νὰ συμφωνήσουν ὅλαι αἱ Μοναὶ εἰς τὸ νὰ καταστήσωμεν τὸ ἅγιον Ὅρος ὄχι μόνον τὸ κέντρον τοῦ μοναχικοῦ βίου, ἀλλὰ καὶ καλλιτεχνικόν τοιοῦτον, ἰδίως εἰς ὅ,τι ἀφορᾷ τὴν ἁγιογραφίαν καὶ ξυλογραφίαν, ὥς καὶ πνευματικὸν ἐπίσης διὰ τὴν μελέτην τῶν χειρογράφων τῶν ὑπαρχόντων ἐδῶ καὶ διὰ τὴν ἀνάπτυξιν γενικῶς τῆς θεολογίας.

Ἰδιαιτέρως ἐπιθυμῶ νὰ ἐξάρω, ὅτι ἐδῶ κατωρθώσατε νὰ λύσητε τὸ ζήτημα τῆς κοινωνίας τῶν ἐθνῶν διὰ τῆς ἀγαστῆς συνεργασίας ὁλῶν τῶν Ὁρθοδόξων. Εἶμαι βέβαιος ὅτι ἡ συνεργασία αὕτη θὰ γίνῃ παράδειγμα εἰς ἡμᾶς τοὺς πολιτικούς, οἱ ὅποιοι δὲν φέρομεν τὸ ῥάσον, νὰ δώσωμεν τὸ χέρι οἱ μὲν εἰς τοὺς δέ, καὶ νὰ τερματίσωμεν τοὺς πολέμους καὶ νὰ ὠθήσωμεν τὸν κόσμον εἰς τὴν πραγματοποίησιν τῶν ὑψηλῶν διδαγμάτων τοῦ χριστιανισμοῦ. Διὰ τοῦτο αἰσθάνομαι τὴν ὑποχρέωσιν νὰ ἀπαντήσω εἰς μερικοὺς ὑπαινιγμούς, εἰς τοὺς ὁποίους ἀδυνατῶ νὰ συμφωνήσω.

Ξεύρετε ὅτι ἔκαμα πᾶν τὸ δυνατόν διὰ τὴν πλήρη ἐθνικὴν ἀποκατάστασιν. Ὁ Θεὸς μάλιστα ἐβοήθησε εἰς τὴν πραγματοποίησιν ταύτην πρὸς στιγμήν. Ὑστερα ὅμως γυρίσαμε καὶ βγάλαμε τὰ

¹ Ἐνταῦθα προσέθηκε, διότι καὶ δὲν ἠθέλησεν ἡ Κυβέρνησις νὰ ὑπαγάγῃ τὰ μετόχια τοῦ ἁγίου Ὁρους εἰς τὸν ἀγροτικὸν νόμον.

μάτιά μας μόνοι μας, ὄχι ὅμως ὅλα εὐτυχῶς, διότι πράγματι τὸ Ἑλληνικὸν κράτος μέχρι τοῦ Ἑβρου εἶναι ἀρκετόν. Συγκεντρωθέντες ἐντὸς αὐτοῦ δυνάμεθα νὰ δημιουργήσωμεν ἐν κράτος, ἐν ὁποῖον νὰ κατέχη τὴν ἐντιμοτάτην θέσιν μέσα εἰς τὴν κοινωνίαν τῶν ἐθνῶν. Δὲν μᾶς χρειάζονται πλέον οἱ πόλεμοι. Νομίζω ὅτι ὅπως ἔγραψα εἰς τὸν Ἰσμέτ πασᾶν, ὅταν ἦλθα εἰς τὴν Κυβέρνησιν, αὐτὸς ὁ νταβᾶς (δίκη), ὃν ἔχομεν πρὸς τοὺς Τούρκους ἐπὶ τόσους αἰῶνας, πρέπει νὰ παύσῃ πλέον μετὰ τὸν τελευταῖον πόλεμον καὶ τὴν συνθήκην ἑστῶ καὶ τῆς Λωζάνης. Εἰς τὴν Εὐρώπην ἐκερδίσαμεν αὐτὸν τὸν νταβᾶν κατὰ τὸ πλεῖστον. Εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν δυστυχῶς ἔχασαμεν ἐξ ὁλοκλήρου. Εἶναι καλλίτερον νὰ ἀποδεχθῶμεν τὰ γενόμενα καὶ νὰ στρέψωμεν ὅλην τὴν προσοχήν μας εἰς τὸν τόπον, τὸν ὁποῖον ἔχομεν, ἐγκαταλείποντες πλέον τὸν ἐθνικὸν ἀγῶνα.

Πολλοὶ μᾶς λέγουν ὅτι τὰ ὄριά μας εἶναι μικρά, καὶ ὅτι ἡ χώρα μας δὲν ἐπαρκεῖ διὰ νὰ τραφῇ ὁ πληθυσμὸς ὁ σημερινὸς καὶ ὁ πληθυσμὸς τῶν μελλόντων χρόνων. Νομίζω ὅτι, ἂν ἐξασφαλισθῇ εἰς τὸν κόσμον πραγματικὴ εἰρήνη καὶ ἡμεῖς ἀφοσιωθῶμεν μετὰ ὅλην μας τὴν ψυχὴν εἰς τὸ νὰ ἀναπτύξωμεν τοὺς πόρους τῆς χώρας μας, θὰ μπορέσωμεν νὰ πολλαπλασιάσωμεν τὴν γῆν διὰ τῆς καλλιεργείας· διότι ἡ ἀλήθεια εἶναι ὅτι ἀπὸ 130 χιλιάδες χιλιόμετρα τετραγωνικὰ μικρὸν μόνον τμῆμα καλλιεργεῖται. Λοιπὸν ἐὰν ἐκεῖ στρέψωμεν τὴν προσοχήν μας, θὰ ἔχωμεν παραγωγὴν ἱκανὴν νὰ ζήσωμεν τὰ 6 ἑκατομμύρια τοῦ σημερινοῦ καὶ τὰ 12 ἢ 15 τοῦ μελλοντικοῦ πληθυσμοῦ.

Αὐτὸ τὸ λέγω εἰλικρινῶς καὶ τὸ πιστεύω, καὶ οὐχὶ διὰ νὰ κάμω πολιτικὴν, ὅπως πιστεύουν πολλοὶ ἀπὸ τοὺς ξένους καὶ ἀπὸ τοὺς ἰδικούς μας.

Πιστεύω εἰς τὰς ιδέας αὐτάς, αἱ ὁποῖαι εἶναι σύμφωνοι μετὰ τὸ εὐαγγέλιον. Πιστεύω πραγματικῶς ὅτι πρέπει νὰ λήξουν αἱ διεκδικήσεις αἱ ἐθνικαί. Λιὰ τοῦτο ἐθεώρησα ἀπαραίτητον νὰ ἀπαντήσω εἰς τοὺς ὑπαινιγμούς.

Εἰς τὴν ἀναδημοσίευσιν ταύτην τῶν δηλώσεων τοῦ κ. Βενι-
ξέλου ἔλαβον ὑπ' ὄψιν τὰ ἐστενογραφημένα, ἅπερ ἐδόθησαν πρὸς
δημοσίευσιν εἰς τοὺς παρακολουθοῦντας ἀνταποκριτὰς τῶν Ἀθη-
ναϊκῶν ἐφημερίδων Ἐλεύθερον Βῆμα, Ἑστία, Πατρίς, Πρωΐα, Ἑ-
θνος, Ἀκρόπολις καὶ Ἡμερήσιος Τύπος, ὡς τῶν τῆς Θεσσαλονίκης
Μακεδονικὰ Νέα καὶ Μακεδονία. Αὗται σχεδὸν μετὰ μικρῶν δια-
φορῶν ἔχουσι τὸ αὐτὸ κείμενον δημοσιευθὲν τὴν 6 Μαΐου. Μόνον
τὸ Ἑθνος τῆς 5 Μαΐου, ὅπερ μόνον τὴν τελευταίαν περίοδον ἔχει,
γράφει τὴν προσθήκην τὴν ἐν τέλει: Πιστεύω πραγματικῶς—εἰς
τοὺς ὑπαινιγμούς.

Αἱ δηλώσεις αὗται, ἦτο ἡ ἀρίστη τοῦ λόγου ἐπιτυχία, ὡς ἔχα-
ρακτήρισαν αὐτὸν συγχαρέντες μοι ὅλοι οἱ ἐπίσημοι καὶ οἱ ἀντα-
ποκριταὶ τῶν ἐφημερίδων, οἵτινες καὶ παρεκάλεσάν με νὰ παρα-
χωρήσω αὐτὸν πρὸς δημοσίευσιν, δὲν ἠδυνήθην ὅμως νὰ εὐχαρι-
στήσω αὐτούς, διότι δὲν εἶχον ὀλόκληρον καθαρογράψει. Ὁ δὲ κ.
Κωτάκης, τοῦ Κήρυκος τῆς Νέας Ὑόρκης, ἔχαρακτήρισε τὰς δη-
λώσεις ὡς ἐπίσημον συμβόλαιον μεταξὺ τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερ-
νήσεως καὶ τοῦ ἁγίου Ὁρους, ὅπως καὶ οἱ λοιποὶ δημοσιογράφοι
καὶ σύμπαν τὸ ἐκλεκτὸν ἀκροατήριον ἐχειροκρότησαν τὸν θρίαμβον,
ὃν ἦσαν οἱ ἀγιορεῖται προκαλέσαντες τὸν κ. πρωθυπουργὸν νὰ
προβῇ εἰς τὰς δηλώσεις ταύτας. Ὁ κ. *Βενιζέλος* συνησιθάνθη ὄντως
βαθύτατα τὴν ἀποστολὴν αὐτοῦ καὶ τὰς ὑποχρεώσεις τοῦ Ἑλλ.
Κράτους πρὸς τὸ ἅγιον Ὁρος, καὶ ὁμίλησε μετὰ τοσαύτης περικοΐας
καὶ εὐλαβείας, ὥσεί ἦτο Ἀλέξιος Κομνηνὸς ἢ Ἀνδρόνικος Πα-
λαιολόγος. Ἐξεδήλωσε πράγματι αἰσθήματα στοργῆς πρὸς τοὺς Ἀ-
γιορεῖτας, οἵα δὲν εἴμεθα εἰθισμένοι νὰ ἀκούωμεν ἀπὸ στόματος
τῶν πολιτικῶν τῆς Ἑλλάδος. Ὁ κυβερνήτης τῆς Ἑλλάδος ἀπεκά-
λυψεν ἡμῖν καὶ δι' ὧσων ἐν τῷ λόγῳ εἶπεν καὶ δι' ἐκείνων, ἅπερ
εἶχον τὴν τιμὴν νὰ ἀκούσω παρ' αὐτοῦ μετὰ τὸν λόγον ἰδιαιτέρως,
τὴν ἀκραιφνῇ ἑλληνικὴν ψυχὴν καὶ τὸν ἄπειρον πρὸς τὰ θεῖα τοῦ
Ἑλληνος σεβασμὸν καὶ τὸν θαυμασμὸν καὶ τὴν βαίειαν ἐκτίμη-
σιν πρὸς τὸ αἰώνιον καθεστῶς τοῦ ἁγίου Ὁρους. «Θὰ ὑπερμάχη-
σω, εἶπέ μοι, ἄγγελε, ἵνα τὸ ἅγιον Ὁρος διατηρηθῇ ἀμειάβλη-

τον ἐν πᾶσιν, ὅπως ὑπάρχει σήμερον μὲ τὸ πολίτευμά του καὶ τὰς ἱερὰς παραδόσεις». Ταῦτα διεβεβαίωσεν ἔπειτα καὶ πρὸς τὴν Ἱ. Κοινότητα καὶ ὅτι θὰ σεβασθῇ τὸ ἰδίως ἀπολύτως τὰς ἐλευθερίας καὶ τὰ δικαιώματα τῶν Ἀγιορειτῶν. Ὁ ἐνθουσιασμός των ὥς εἰκὸς ὑπῆρξε μέγας, καὶ αἱ ἐλπίδες αὐτῶν περὶ αἰσιωτέρου μέλλοντος ἀνεπετερώθησαν. Τὰ σχόλια ἑξακολουθοῦσιν εἰσέτι, καὶ πάντες ἐχαρακτήρισαν ὡς *σπουδαῖον ἱστορικὸν γεγονός* τὴν εἰς Ἀθῶν ἄφικιν τοῦ Ἑλλήνου πρωθυπουργοῦ. Ὁλόκληρος ὁ Τύπος ἐπὶ μίαν ἤδη ἑβδομίδα ἀσχολεῖται περὶ ἁγίου Ὄρους, γράφει ἐνθουσιώδη ὑπὲρ αὐτοῦ ἄρθρα, καὶ σχολιάζει εὐμενῶς τοὺς τε ἐκφωνηθέντας λόγους καὶ τὰς δηλώσεις τοῦ κ. *Βενιζέλου*, δημοσιεύει δὲ εἰκόνας τῶν μονῶν, τῶν ἱερῶν κειμηλίων καὶ ἐν γένει ἀπόψεις τῆς ὑποδοχῆς καὶ συμπλέγματα τῶν Ἀγιορειτῶν μετὰ τῶν ἐπισήμων ἐπισκεπτῶν. Ταῦτα πάντα ὡς ἡλεκτρικὸς σπινθὴρ μεταδοθέντα διέθηκαν καὶ τὴν κοινὴν γνώμην εὐμενῶς ὑπὲρ τῶν Ἀγιορειτῶν. Ὁ κ. *Βενιζέλος* εἶπεν ἐν τῷ λόγῳ αὐτοῦ καὶ τοῦτο, ὅτι αὕτη δὲν εἶναι βεβαίως εὖνους τοῖς μοναχοῖς, καὶ πρὸς τοῦτο συντέλεσαν τὰ ἔξω μοναστήρια, ἅπερ ἐχαρακτήρισεν ὡς κέντρα διασκεδάσεων, καὶ διὰ τοῦτο ἡ ἀπόφασις τοῦ Κράτους περὶ συγχωνεύσεως καὶ περιορισμοῦ αὐτῶν εἰς ἐλαχίστας.

Μόνον εἰς τὸ ἅγιον Ὄρος, εἶπε, *δύναται νὰ λέγηται τις καὶ νὰ εἶναι καλόγηρος* (καὶ ἄλλα, ἅπερ δὲν ἐδημοσιεύθησαν).

Ὁ ἐν Ἀθήναις ἀντιπρόσωπος τοῦ ἁγίου Ὄρους κ. *Ἱ. Ἑλιάκης* γράφων πρὸς τὴν Ἱ. Κοινότητα ἀπὸ 7 Μαΐου λέγει τὰ ἐξῆς ἐν σχέσει πρὸς τὰ ἀνωτέρω: Ὅσα εἶπεν ὁ κ. Πρόεδρος ἀποτελοῦν ὑποσχέσεις τῆς Κυβερνήσεως πρὸς τὸ ἅγιον Ὄρος. Ὅλαι δὲ αἱ ἐφημερίδες ἐδημοσίευσαν τοὺς λόγους του, ὡς καὶ τοὺς ἐκφωνηθέντας ἐκ μέρους τῶν ἁγίων Πατέρων καὶ *ἔγραψαν εὐμενῇ σχόλια ὑπὲρ τῆς ἰδιαιτέρας μερίμνης, τῆς ὁποίας πρέπει νὰ τυγχάνῃ ἡ κιβωτὸς αὕτη τῶν ἐθνικῶν καὶ θρησκευτικῶν παραδόσεων*. Δυστυχῶς δὲν ἔχω ὑπ' ὄψιν ταῦτα γράφων ἄλλας ἐφημερίδας σχολιαζούσας τὰ ἀνωτέρω εἰ μὴ τὴν Πρωτίαν τῆς 7 Μαΐου, ἥτις ἐδημοσίευσεν τὸ ἐξῆς κύριον ἄρθρον.

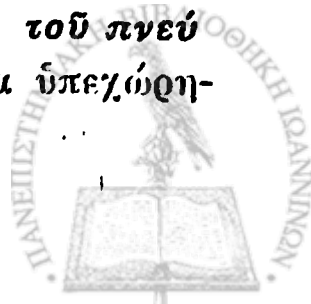

Τὸ Ἅγιον Ὄρος

‘Υπὸ τοῦ κ. πρωθυπουργοῦ ἐδόθη πρὸς τὸν Ἄθω ἡ ὑπό-
 σχεσις ὅτι θὰ καιαβληθῇ προσπάθεια, ὅπως καταστῇ τὸ ἅγιον
 Ὅρος κέντρον πνευματικῆς καὶ καλλιτεχνικῆς κινήσεως. Ἡ ἰδέα
 εἶναι ἐξαίρετος καὶ πρέπει πράγματι νὰ τεθῇ εἰς ἐφαρμογὴν, ἂν ἡ
 σχετικὴ προσπάθεια περιορισθῇ ἐξ ἀρχῆς εἰς ὅ,τι εἶναι ἐφικτόν, εἰς
 ὅ,τι δὲν πρόκειται ἐν ἄλλαις λέξεσι νὰ φανῇ ὑπέρτερον τῶν διατιθε-
 μένων δυνάμεων. Διότι συνήθως ἐν Ἑλλάδι συλλαμβάνομεν μεγά-
 λα καὶ τεράστια σχέδια χωρὶς ν’ ἀναμετρῶμεν τὰς ἱκανότητάς μας,
 καὶ ἀποτυγχάνομεν, ἐνῶ περισσοτέρα μετριοπάθεια καὶ στοχαστι-
 κότης θὰ μᾶς ἐχάριζον ἀπόλυτον ἐπιτυχίαν.

Τὸ ἅγιον Ὅρος σεπτὴ *δημοκρατία ἀναχωρητῶν*, ἐχομένη τῶν σεβαστῶν παμπαλαίων παραδόσεών της, θὰ ἡδύνατο νὰ γίνῃ *κέντρον σπουδῆς τῆς Βυζαντινῆς ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς καὶ τῆς Βυζ. ἀγιογραφίας*. Δυστυχῶς ἄκριτον νεωτεριστικὸν πνεῦμα εἰσεχώρησεν εἰς τὸν ἐκκλησιαστικὸν χορὸν τῶν ναῶν μας. Δὲν εἴμεθα ἐναντίον τῆς προόδου. Ἀλλ' ὁ νεωτερισμὸς δὲν εἶνε πάντοτε πρόοδος, καὶ δὲν πρέπει νὰ ὑπαισέρχεται ἐκεῖ ὅπου εἶναι ἀνεπιθύμητος, καὶ ὅπου ἀνατρέπει αἰώνων ὁλοκλήρων παραδόσεις, αἵτινες, ὅπως εἰδικῶς ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, διατηροῦν τὴν μυστικοπάθειαν καὶ τονώνουν τὸ πνεῦμα τῆς συντηρήσεως καὶ τῆς διαρκείας. Ἡ μελέτη τῆς Βυζ. μουσικῆς ἤρχισεν ἐσχάτως ν' ἀπασχολῇ ἰδιαιτέρως τοὺς μουσικούς. Ἀλλ' οὐδαμοῦ διατηρεῖται ἡ μουσικὴ αὕτη τόσον ἀνόθευτος, ὅσον εἰς τὰς βυζαντινὰς μονὰς τοῦ ἁγίου Ὁρους, ὅπου, ἐκτὸς τῆς γνησιότητός της, ὑπάρχει καὶ ἡ ἀτμόσφαιρα ἐκείνη, ἐντὸς τῆς ὁποίας ἐγεννήθη, ἀνεπτύχθη καὶ ἐδικαιώθη. *Ἡ ἐκκλησία μας ἔχει ἀπόλυτον ἀνάγκην ἀνανεώσεως; τοῦ πνεύματος αὐτοῦ τῆς μουσικῆς παραδόσεως, τὸ ὅποῖον ἀκρίτως περιεφρόνησαν ἐσχάτως, καὶ μόνον εἰς τὸ ἅγιον Ὅρος θὰ κατασιῇ δυνατὸν ἡ διάσωσις καὶ ἡ καλλιέργειά του.*

Ἄλλ' ὡσαύτως ἔχει ἀνάγκην ἡ ἐκκλησία μας καὶ τοῦ πνεύματος τῆς καθαρᾶς ἀγιογραφικῆς παραδόσεως, ἥ ὁποία ὑπεχώρη-

θεν ἐντελῶς πρὸ τῆς ῥεαλιστικῆς ζωγραφικῆς κατὰ τὰς τελευταίας δεκαετίας εἰς βάρος της διακοσμίσεως τῶν ὀρθοδόξων ναῶν. Τὸ ἅγιον Ὅρος περισσότερον ἀπὸ κίθις μουσεῖον θὰ δώσῃ τὸ πνεῦμα τῆς χριστιανικῆς αὐτῆς ζωγραφικῆς, δεδομένου ὅτι εἰς τὰς ἀρχαίας μονὰς του σώζονται θαυμαστὰ κειμήλια Βυζ. τέχνης, τοιχογραφίαι τοῦ Πανσελήνου ἢ τοῦ Θεοφάνους Κρητὸς καὶ τόσων ἄλλων ἐξόχων Βυζ. καὶ μεταβυζαντινῶν ζωγράφων, τῶν ὁποίων ἡ μεγάλη ἀξία τώρα μόλις ἤρχισε νὰ κατανοῇται. Πρὸς μελέτην τῶν ὡραίων αὐτῶν προτύπων τῆς Βυζ. τεχνοτροπίας καὶ ἰδίᾳ πρὸς σπουδὴν τῆς τεχνικῆς καὶ τῶν ζωγραφικῶν μεθόδων των, ἀπαιτεῖται συστηματικὴ καὶ μακροχρόνιος παραμονὴ εἰς ἓνα τόπον, ὅπου καὶ ἀπειρα πρωτότυπα ἔργα σώζονται ἀκόμη, καὶ ὅπου διατηρεῖται πάντοτε ἡ ἀρχαία Βυζ. ἀτμόσφαιρα. Δυστυχῶς ἐλάχιστοι ζωγράφοι Ἕλληνες, καὶ ἀκόμη ὀλιγώτεροι ἁγιογράφοι καὶ διακοσμηταὶ ἐκκλησιῶν γνωρίζουν κατὰ βάθος τὴν τέχνην αὐτήν, ἡ ὁποία ἤρχισεν ἐν τούτοις νὰ κατακτῇ ἤδη τὴν Εὐρώπην καὶ ν' ἀναγνωρίζεται ὡς θαυμαστὴ ἔκφρασις μεγάλου αἰσθητικοῦ πολιτισμοῦ. *Διὰ τῆς συστηματικῆς διδασκαλίας της εἰς τὸ ἅγιον Ὅρος, ἐν ᾧπιον τῶν πολυτίμων προτύπων, θὰ δοθῇ εὐκαιρία νὰ καλλιεργηθῇ ἐν Ἑλλάδι καὶ νὰ ἐνθρονισθῇ καὶ πάλιν εἰς τοὺς ναοὺς μας, ἀπόθεν τὴν ἐξώρισε σήμερον ἡ ρεαλιστικὴ ἀκαλαισθησία.*

Ἐρρίφθῃ ἡ ἰδέα, ὅπως ἰδρυθῇ εἰς τὴν χερσόνησον τοῦ Ἄθω καὶ νέα *θεολογικὴ σχολή*. Φρονοῦμεν ὅτι τοιαῦται ἀκριβῶς ἰδέαι εἶναι ἀνεφάρμοστοι. Μᾶλλον θὰ ἔπρεπε, κατὰ τὴν ἀντίληψίν μας νὰ ἰδρυθῇ ἐκεῖ *Ἱεροδιδασκαλεῖον*, Σεμινάριον αὐστηρόν, παρασκευάζον μορφωμένους κληρικούς, εἰς τὴν ψυχὴν τῶν ὁποίων πρέπει νὰ ζῇ πάντοτε ἡ ἐκκλησιαστικὴ παράδοσις, ὅχι ὡς σχολαστικὴ κληρονομία ἀβίστακτος, ἀλλ' ὡς πνευματικὴ ἀξία πραγματική.

Τοιούτου Ἱεροδιδασκαλείου ἔχομεν ἀνίγκην, διότι δυστυχῶς ἡ Ῥιζάρειος Σχολὴ δὲν εἶναι δυνατὸν ν' ἀνανεωθῇ ἀπὸ τῆς ἀπόψεως ταύτης. *Ὁ μέλλων κληρικὸς εἶναι ἀπαραίτητον νὰ δεχθῇ ἰσχυρὰς τὰς ἐκ τῆς προαιωνίου παραδόσεως συγκινήσεις εἰς τὴν*

ψυχὴν του, καὶ τοῦτο εἶναι ἐφικτὸν μόνον εἰς τὸν τόπον ἐκεῖ-
νον τῆς ἀναχωρήσεως, ὅπου ἡ θρησκεία εἶναι ἡ πρωτίστη μέ-
ριμνα τοῦ ἀνθρώπου. Θὰ ἡδύνατο ἡ Ἐκκλησία νὰ συνεργασθῇ
μετὰ τῆς Κυβερνήσεως πρὸς ἵδρυσιν τοῦ Ἱεροδιδασκαλείου αὐτοῦ,
διότι ἡ ἐκκλησία πρωτίστως συναισθάνεται, νομίζομεν, ὅτι ἔχει
ἀνάγκην κληρικῶν ἀξίων τοῦ πρόορισμοῦ των, ποτισμένων ἀπὸ
τὴν ἱερότητα τῆς ἀποστολῆς των, ἀρχιμανδριτῶν ἀφιερωμένων εἰς
τὴν θρησκευτικὴν ἰδέαν καὶ ἐννοούντων τὴν ζωτικὴν ἀξίαν τῆς
ἐκκλ. παραδόσεως. Ἀπὸ τῆς ἀπόψεως αὐτῆς τὸ ἅγιον Ὅρος δύ-
νεται πράγματι νὰ γίνῃ ἡ ἐστία θρησκευτικῆς ἀναγεννήσεως διὰ
τὴν Ἑλλάδα εἰς ἐποχὴν, καθ' ἣν ἡ πλήρης χρεωκοπία τοῦ ὕλισμοῦ
ζωογονεῖ ἐκ νέου τὸ θρησκευτικὸν αἴσθημα τῶν ἀνθρώπων.

